

Výzkumný ústav živočišné výroby, v.v.i., Praha Uhřetěves

O. Doležal a kol.

ZEMĚDĚLSKÝ PORADCE VE STÁJI II. TELATA

*Metodika byla vytvořena v podpůrném programu 9.F.g.
Metodická činnost k podpoře zemědělského poradenského
systému, Ministerstva zemědělství ČR*

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

ZEMĚDĚLSKÝ PORADCE VE STÁJI

II. TELATA

Autoři

Oldřich Doležal
Stanislav Staněk
Ilona Bečková

Oponenti

Ing. Petr Klement
metodik poradce, Ústav zemědělské ekonomiky a informací, Praha

Ing. Juraj Saksún
odbor živočišných komodit, Ministerstvo zemědělství ČR

Metodika vychází z výsledků řešení výzkumného záměru MZE 0002701402.

Metodika byla vytvořena v podpůrném programu
9.F.g. Metodická činnost k podpoře zemědělského poradenského systému,
Ministerstva zemědělství ČR

Uhřetěves, září 2008

ISBN 978-80-7403-014-7

OBSAH

I. CÍL METODIKY	4
II. VLASTNÍ POPIS METODIKY	5
Chovatelské zásady - cíle, úkoly	5
Technologie chovu	7
▪ Volná porodna	7
▪ Technologické zásady odchovu telat	9
▪ Technologie ustájení v období mlezivové a mléčné výživy	14
▪ Technologie ustájení v přechodném období tzv. „školky“	18
▪ Technologie ustájení v období rostlinné výživy	19
Zásady pro bezproblémový a kvalitní odchov	21
▪ Faktory ovlivňující úspěšnost odchovu telat.	21
▪ Čeho si musí chovatel všimnout při prvotní prohlídce telete?	21
▪ Naučit se včas rozpoznat nemocné telet!	22
▪ Jaké jsou hlavní příčiny ztrát telat?	24
▪ Jaké jsou signály pro komplikovaný porod?	24
▪ Může chovatel snížit riziko předčasných úhynů u málo životných telat?	24
▪ Dbá chovatel na základní pravidlo odchovu?	25
▪ Co dělat s rizikovými telaty?	26
▪ Vliv včasného podání a dostatečného množství mleziva.	26
▪ Osm zásad mlezivového období.	28
▪ Jak se poznají riziková telata?	29
▪ Jaké jsou zásady první pomoci telatům při prvních příznacích onemocnění?	29
▪ Chladový stres u novorozených telat.	30
▪ Jak zjistit podchlazení u telat?	30
▪ Jak pečovat o podchlazená telata?	31
▪ Jaké jsou zásady a doporučení pro přežití telat v chladových podmínkách prostředí?	31
▪ Jaké jsou termoregulační schopnosti telete?	32
▪ Jak zjistíme tepelný stres u telat?	33
▪ Jak pomoci telatům při tepelném stresu?	33
▪ Průjmy telat v mléčném období výživy - příčina ztrát a neúspěchů.	33
▪ Jaké je čtrnáctero chovatelských zásad prevence proti průjmům u telat?	34
▪ Co s průjmujícími teletem?	35
▪ Jaký je optimální napájecí režim u průjmujícího telete?	36
▪ Jaké jsou příznaky dehydratace telete?	36
▪ Jaká je prevence poruch zažívacích orgánů telat?	36
▪ Šest zásadních chyb při kmení telat.	37
▪ Jak předcházet vzájemnému vysávání telat?	39
▪ Jaké je další rizikové období u telat? Období chřipky!	40
▪ Jak se bránit chřipce telat?	40
▪ Jaké jsou přednosti a nedostatky různých technik kmení v období mléčné výživy?	41
▪ Jakých chyb se dopouštíme při starterové výživě?	42
▪ Bachorová stěna telete (6 týdnů) při odlišném kmení.	42
Příčiny, rizika a způsoby nápravy chyb při odchovu telat - doporučení pro praxi	43
Jak by to nemělo vypadat? (příklady)	58
III. SROVNÁNÍ „NOVOSTI POSTUPŮ“	61
IV. POPIS UPLATNĚNÍ METODIKY	62
V. SEZNAM POUŽITÉ SOUVISEJÍCÍ LITERATURY	62
IV. SEZNAM PUBLIKACÍ, KTERÉ PŘEDCHÁZELY METODICE	63

I. CÍL METODIKY

Cílem metodiky je syntetizovat dostupné výzkumné a praktické poznatky z odchovu telat jako kategorie skotu, která rozhoduje o úspěchu či neúspěchu celého odvětví, a to osvědčenou formou metodické příručky.

Po roce od vydání metodické příručky „Zemědělský poradce ve stáji - I. dojnice“ dáváme k dispozici zájemcům z řad poradců, chovatelů, pedagogů a studentů díl druhý, pojednávající o vyhledávání rezerv, chyb a omylů v odchovu telat.

Tato kategorie skotu je bohužel u našich chovatelů stále podceňována, i když je pro každé stádo zcela rozhodující. To, že novorozené tele, nepřipravené na „krutý“ okolní svět, je „ohrožováno“ tím, že je chovatel nedostatečně informován o jeho potřebách, či že je přeceňována životaschopnost organismu, způsobuje to, že v České republice se v průměru nedožije tří měsíců více než 10 % telat. Hlavní příčinou tohoto neutěšeného stavu jsou výše uvedené příčiny, které mohou autoři této příručky potvrdit ze svých dlouholetých zkušeností z farem, které by se mohly jevit na první pohled jako bezproblémové. Po důkladnějším „audit“ veškerého zázemí farmy, technologie odchovu, včetně ustájení, krmení a výživy, větrání, poporodního ošetření atd. se odhalí většina zdrojů obtíží a rezerv jak v produkci, tak i reprodukci a zdraví.

Tato publikace by neměla být brána čtenáři jako něco, co by chtělo znevažovat práci chovatelů a poradců. V první řadě si klade za cíl pomáhat při otevírání očí, resp. všech smyslů při hodnocení současné úrovně odchovu, při stanovení kritérií pro event. nápravu, zlepšení, při vyhledávání uspokojivějšího chovného prostředí pro telata, jako zdroje úspěchů budoucího prosperujícího stáda.

Autoři chtějí zdůraznit, že tato publikace není vyčerpávající učebnicí odchovu telat, ale pouze výběrem těch nejkritičtějších problémů v tomto odvětví živočišné produkce.

Úspěšný odchov telat je spojen s kvalitním MANAGEMENTEM.

Novorozené tele vyžaduje setrvalou pozornost chovatele, včasné rozpoznání poruch a neadekvátního chování. V případech nedostatků v řízení stáda je nasnadě větší výskyt onemocnění telat, což souvisí následně s nedozírnými ekonomickými ztrátami. Proto je zcela nezbytné tele po narození pravidelně KONTROLOVAT a POZOROVAT!

II. VLASTNÍ POPIS METODIKY

CHOVATELSKÉ ZÁSADY - CÍLE, ÚKOLY

Snad nejdůležitějším problémem v odchovu telat je uvědomit si a vzít za své otázku:

Jaký je hlavní úkol chovatele?

Odpověď zní: Co nejčastěji pozorovat telata!

Je obecně známo, že telata jsou pozoruhodně houževnatá. Navíc mají velice dobré šance k přežívání, a to za předpokladu odpovídajícího času a péče, které jim chovatel věnuje.

Narození telete s sebou vždy přináší **novorozenecký stres** a období s nízkým zásobením organismu kyslíkem. Těžké porody tyto problémy samozřejmě umocňují. V průběhu několika minut se musí organismus novorozeného telete „přebudovat“ z ideálního prenatalního života v děloze na vnější, velice drsné prostředí. Musí se naučit dýchat, odstranit odpadní látky z prenatalního života, vytvářet tělesné teplo a udržovat si stabilní tělesnou teplotu, změnit krevní oběh, naučit se přijímat krmivo atd.

Každý tento prvek resp. systém je závislý na tom druhém. Vše musí vytvářet rovnovážný stav. Pokud se všechny tyto systémy přizpůsobí a upraví, potom je naděje, že problémy v dalším životě telete se budou vyskytovat jen zřídka.

Proč je tato tématika aktuální? Jaké jsou hlavní problémy odchovu?

- ➡ Stoupající tendence mrtvě narozených telat.
- ➡ Chřipky, průjmky, záněty pupků aj.
- ➡ Nevyhovující technologie ustájení a stájová hygiena.
- ➡ Nedostatečná obranyschopnost telat.
- ➡ Neadekvátní chování telat, jalovic a následně i krav - matek v období telení.
- ➡ Neadekvátní krmná dávka a z toho vyplývající problémy v pozdějším věku.
- ➡ Výskyt poruch reprodukce (např. cyst) u jalovic.
- ➡ Pozdní otelení → ekonomické ztráty.

Tele je nejdůležitějším a samostatným faktorem mléčné a masné produkce farmy!

Jaká je charakteristika zdravého telete?

	1. až 4. týden věku	5. až 12. týden věku
OBECNÉ REAKCE A CHOVÁNÍ	<i>Věku odpovídající růst a vývoj, vitalita, pozorné a "zvědavé" chování, pevný postoj, živý výraz v obličejí, pozorné pohyby očí a uší, lesknoucí se krátká srst. Telata se přibližují bez obav k ošetřovatelům a ostatním osobám, zúčastňují se na dějích ve svém okolí.</i>	
TĚLESNÁ TEPLOTA	38,5 až 39,5 °C	38,5 až 39,0 °C
PULS (TEP)	72 až 92 tepů.min ⁻¹ , silný a pravidelný	
DÝCHÁNÍ	<i>klidné, pravidelné, rytmické, 20 až 40 dechů za minutu, dle okolní teploty</i>	
ELASTICITA KŮŽE	<i>nadzvednutá kožní řasa se vrací do původní polohy bezprostředně do 2 s.</i>	
MOČ	<i>řidká, světlá, jantarově zbarvená tekutina, množství 0,5 až 1 l, pH 5,8 až 8,3</i>	<i>řidká, světlá, jantarově zbarvená tekutina, množství 1 až 2,5 l, pH 6,8 až 8,0</i>
VÝKALY	<i>zlaté až světle hnědé, kašovitě až mazlavě tučné až lepkavé, bez pevných částic; množství 0,25 až 0,50 kg.den⁻¹; smolka: zelenočerná, lepkavá, bez pevných částic</i>	<i>kašovitě až mírně tvarované, barva je závislá na krmívu, a to hnědá až olivově zelená; množství 0,5 až 1,5 kg</i>
MNOŽSTVÍ KRVE	cca 80 ml krve na 1 kg ž.hm.	

Jaké obecné zásady odchovu platí u novorozeného telete?

Obecnou zásadou je, že se s novorozeným teletem má zacházet více než ohleduplně.

V žádném případě by se neměly dostat na okraj mulce stopy hlenu a slizu ze znečištěných rukou. Proto odstranění těchto výměšků by mělo být zajištěno 2-3 minuty po narození tím, že se tele pozvedne za zadní nohy nad úroveň podlahy, spolu s vykonanými mírnými podřepy ošetřovatele. Co **nejčasnější příjem mleziva** je podmínkou úspěšného odchovu, protože mlezivo s kvalitními imunoglobuliny je schopno projít stěnou tenkého střeva bohužel pouhých 12 hodin po narození, a tím vytvořit v těle telete dostatečnou pasivní imunitu. Existuje sice celá řada veterinárních prostředků obsahujících protilátky (Trivacton, Lactovet a další), ale není nad kvalitní mlezivo. Injekce pomohou, ale nejsou rozhodující!

VOLNÁ PORODNA

Je prvopočátek úspěšného odchovu!

REPRODUKČNÍ STÁJ

Jednotná technologie:
upřednostňovat
VOLNÉ BOXOVÉ USTÁJENÍ

Členění na **3 skupiny**:

- I. Krávy stojící na sucho
- II. Krávy tři týdny před otelením (tranzitní krávy)
- III. Individuální porodní kotce

POPORODNÍ ODDĚLENÍ
je vhodné umístit v produkční stáji z důvodu zcela jiných požadavků na osvětlení, krmení.

INDIVIDUÁLNÍ PORODNÍ KOTEC

Telící se kráva vyžaduje
ČAS a KLID

V reprodukční stáji jsou požadavky na osvětlení významně odlišné

Proč volit volnou porodnu před vaznou?

Telení v těchto kotcích má oproti telení na stání řadu předností:

- Uklouznutí krav je v podstatě zamezeno vysokou vrstvou podestýlky.
- Protože krávy mají možnost volného pohybu, dochází jen velmi zřídka k neadekvátním polohám; u vazných stájí je pohyb krav dopředu silně omezen, tím dochází často ke klouzání zadních končetin v průběhu telení a vstávání bez pomoci je skoro nemožné.
- Při telení bez dozoru "padá" tele na vrstvu slámy a nikoliv na znečištěné kaliště.
- Kráva může bez problémů tele olizovat, a to bez jakékoliv pomoci personálu.
- Tele rychleji stabilizuje stání.
- Tele nemůže volně uniknout od vlastní matky k sousedním (tím se zmenší infekční tlak, ale i možnost poranění novorozenečků telat).

Proč jsou vhodnější individuální porodní kotce (IPK)?

Ideální je IPK, ve kterém se krávy mohou volně pohybovat. Bohužel, s překvapením se zjišťuje, že ještě na mnoha farmách jsou krávy k telení dokonce uvázané nebo uvazovány nebo zůstávají ve skupině v boxových ložích, kde se telí na hnojných chodbách, mnohdy sporadicky nastlaných.

Oproti tomu IPK skýtá pro krávu a tele celou řadu předností.

- Kráva si vybírá místo k telení, které jí vyhovuje a nikoliv to, ke kterému je donucena ostatními krávami.
- Volba optimální polohy při otvírací fázi.
- Dostatek klidu a času na přípravu k telení i prvotní ošetření telete.
- Vysušení novorozeného telete a zároveň jeho dokonalé prokrvení intenzivním olizováním matkou. Tato stimulace spojená s olizováním působí pozitivně zpětně na kontrakci dělohy krávy, a tím i na celou její porodní fázi.
- Při tomto "kontrolovaném, ale přirozeném telení" je lidská pomoc při telení omezena jen na ty nejvíce obtížné porody.
- Bezproblémová a žádoucí placentofágie.
- Stoprocentní identifikace telat.
- Lepší hygienou se snižuje infekční tlak na tele i krávu. Menší výskyt infekcí porodních cest, vemene, průjmů atd. je patrný.
- Eliminace časných nákaz telat (rota a coronavirové enteritidy).
- Novorozené tele zůstává u matky 6-12 hodin.
- Znemožnění vzájemného vysávání mleziva.
- Snižování rizika zalehnutí nebo přišlápnutí cizí krávou.
- Snazší chovatelská kontrola.
- Snazší ovládání krav i telat.
- Plně respektování poznatku z etologie, kdy se kráva při telení na volné pastvině odlučuje i 1 km daleko od stáda, kde se otelí a postupně se s teletem ke stádu vrací (požadavek „prostorové izolace a zmenšení infekčního tlaku“).

Odchov telat

i Doporučení RE týkající se skotu uvádí v přílohách A-C zvláštní ustanovení pro jednotlivé kategorie skotu.

i Tato ustanovení pro kategorii telat (skot do 6 měsíců věku) pak upřesňuje Směrnice Rady EU z r. 1991, novelizovaná v r. 1998 a přebírá je vyhláška č. **208/2004 Sb.**

VYHLÁŠKA 208/2004

o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat

- ➔ *Telata nesmí být uvázána, kromě telat chovaných ve stádě, která mohou být uvázána během krmení mlékem nebo jeho náhražkou, maximálně však 1 hodinu.*
- ➔ *Šířka individuálního kotce pro telata musí odpovídat minimálně kohoutkové výšce telete, měřeno ve stoje, a délka kotce musí být minimálně rovna délce těla měřené od špičky mulce po kaudální okraj hrbolu kyčelního a následně vynásobené koeficientem 1,1.*
- ➔ *Individuální kotce pro telata nesmí mít celistvé stěny, ale stěny, které telatům umožňují vizuální kontakt s ostatními telaty a neznemožňují péči o jejich srst.*
- ➔ *Tele starší osmi týdnů nesmí být drženo v individuálním kotci, pokud podle veterinárního lékaře jeho zdravotní stav a jeho chování nevyžaduje izolaci a individuální péči.*

Co je považováno za standard optimálního systému odchovu?

Obecně známé požadavky na správný a kvalitní odchov telat, ošetřování, kvalitu lože, stájové mikroklíma a chovatelskou rutinu jsou často publikovány. Přesto se nedodržují, ať již z důvodu chovatelské „lenosti a zhýčkanosti“, „provozní slepoty“ či tzv. „zlevňování odchovu“. K tomu však navíc přistupují i oprávněné požadavky na co nejnižší investiční náklady při zachování toho nejlepšího systému odchovu.

Mělo by proto platit toto časové členění:

1. období	2. období	3. období
DO ODSTAVU, tj. max. do 56. dne věku	tzv. PŘECHODNÉ („školkové“) (od 57. do max. 90. dne věku)	PO ODSTAVU (po „školkovém“ období), resp. období rostlinné výživy

Co předurčuje dobrý zdravotní stav? **CHOVNÝ KOMFORT!**

Chovný komfort je důležitý pro udržení telat v dobrém zdravotním stavu.

Jestliže se telata v prostředí dobře cítí, mohou využívat živiny krmné dávky pro růst a nikoliv na překonávání různých stresů z prostředí. Naopak telata v nevyhovujícím, diskomfortním prostředí využívají větší část živin na vypořádání se s různými doplňkovými stresory prostředí. Např. se snaží pohybovat a odpočívat pouze v teplejších a sušších místech. Kromě toho mohou škodlivé plyny a aerogenní částice prachu přímo ovlivňovat imunitní systém zvířete a zvyšovat náchylnost k nemocím.

Zcela určitě ke zvýšení chovného komfortu odchovávaných telat nepřispívá jejich přemísťování z venkovního ustájení ve VIB do prostoru tzv. „přístřešků“. Bohužel jsme nyní svědky toho, že prostorné VIB s plochou větší než 2,9 m² se ruší a telata jsou bezprostředně po narození umisťována do individuálních boxů v „přístřešcích“ z bývalých odchoven prasat či kravínů K96 s minimální měrnou plochou, kubaturou, bez vizuálního kontaktu, s minimálním osvětlením, bez výměny vzduchu, do prostředí plného much a zápachu s tím, že jim bude tepleji a že nebude především pršet na ošetřovatele. Takto pochopený chovný komfort je „hřebíkem do rakve“ celého odchovu. Jakákoliv investice do takto řešených „teletníků“ je investicí zcela neúčelnou a neměla by být podporována. Systém se totiž vzdaluje od welfare podmínek chovu.

Obdobně, pokud se chápe chovný komfort tak, že telata budou bezprostředně po narození ustájena ve skupinových kotcích (protože je to prý přirozené), pak lze konstatovat jediné: vše, co může negativně ovlivnit zdravotní stav telat či jejich projevy chování, se vzdaluje od ideálu chovného komfortu. To ale nevylučuje ustájení této kategorie pod přístřeškem! Přístřešek plní účel „pouhé“ ochrany proti dešti, nadměrnému oslunění, event. nárazovému mrazovému proudění vzduchu. Interiér přístřešku a navazující exteriér jsou totiž v teplotách, vlhkosti, obsahu plynů atd. vždy totožné!

Proč se vyžaduje prostorová izolace? Je to opatření ke snížení infekčního tlaku!

Izolací se rozumí fyzické oddělení telat od sebe navzájem. Telata by neměla přijít do přímého styku s jinými zvířaty. To je více než důležitá zásada! Telata nemají při narození vyvinutý imunitní systém. Jsou ohrožena zvláště tehdy, když nepřijmou dostatečné množství mleziva. Četná onemocnění telat jsou vyvolána patogeny, kterými se tele infikuje při kontaktu s výkaly nebo, a to častěji, při kontaktu zvířat mezi sebou. Jestliže telata mají možnost přímého kontaktu s jinými telaty (nebo dospělými zvířaty), je nebezpečí přenosu infekce přirozeně mnohem vyšší. Zde je nutné zdůraznit dodržování osobní čistoty ošetřovatelů při zacházení s telaty. Izolací telat v období mléčné výživy se může značně snížit nebezpečí přenosu nemocí. S tímto přístupem jsou spojeny úspěchy při snižování výskytu chorob a úhynů. Vizualní a akustická izolace by však byla proti všem zásadám welfare a ochrany zvířat!

Snaha některých chovatelů a technologů soustřeďovat telata v tomto kritickém období mléčné výživy do skupin je snahou o „zvýšení“ produktivity práce za každou cenu! Toto se však po určitém období záběhu přestane dařit. To potvrzují zkušenosti z předních amerických a izraelských farem. Na otázku, proč tito chovatelé s vysokými koncentracemi zvířat nedávají přednost odchovu mléčných telat ve skupinových kotcích, zní odpověď zcela jednoznačná: **je to vysoké zdravotní riziko a je to drahé!** Navíc si nemohou dovolit „cucavá“ telata. Vzájemné olizování srsti bývá prvním počátkem neadekvátního chování v dospělosti.

Ventilace je podmínkou pro zdraví telete a úspěšnost odchovu!

Ventilace je nezbytná pro snížení přenosu především kapénkové infekce mezi telaty.

Účinná ventilace také eliminuje koncentrace škodlivých a zápašných plynů. Ty mohou tele buď poškodit přímo nebo zvýšit stres a snížit rezistenci zvířete k nemocím. Ventilace jednoduše znamená pohyb vzduchu, a to buď pouhým zabezpečením dostatečného počtu oken, dveří a větracích otvorů (jako ve VIB) nebo uměle nucenou ventilací při využití ventilátorů, výměníků tepla apod.

Při správně fungující ventilaci by měla být kvalita vzduchu uvnitř odchovného zařízení pro telata podobná kvalitě vzduchu venkovního. Konkrétní aktuální potřeby pro individuální systém ustájení závisí na ročním období, teplotě, vlhkosti, počtu telat, stájové kubatuře atd. Pro posouzení kvality ovzduší je možné využívat test tzv. "citlivého nosu". Jestliže po opuštění teletníku lze cítit na ošacení pach amoniaku, je více než pravděpodobné, že ventilace ve stáji není adekvátní.

Při venkovním (vzdušném) odchovu tyto chovatelské starosti do značné míry odpadají. Tele se pohybuje resp. žije v prostředí relativně nezatíženém patogenními mikroorganismy v podmínkách s minimálním obsahem CO₂, s rychlostí vzduchu nepřesahující průvanové hodnoty apod. Přesto je vhodné, aby chovatel zaměřil svou pozornost na zdravotní stav především novorozených telat. Musí však vědět „co je normální“. Vybaven digitálním nebo rtuťovým teploměrem a hodinkami by měl stanovit, zda se u telat nevyskytuje nějaký zdravotní problém.

Je nutné upozornit na to, že tele se rodí s velmi dobře vyvinutou termoregulací. Telata narozená v zimním období mají obecně vyšší tvorbu tepla, zvýšenou úroveň výměny látkové, a to bez omezení užítkovosti. Telata narozená v letních či tropických dnech jsou na tom hůře. Vyšší teploty způsobují pokles činnosti štítné žlázy a snížení úrovně výměny látkové. Z toho vyplývá menší příjem krmiva, a tím i snížení hmotnostních přírůstků.

Na zdravý růst a vývoj telete má vliv nejen optimální teplota, ale i vlhkost vzduchu. Ta může ovlivnit úroveň infekčních onemocnění. Při tzv. „prádelnovém“ klimatu, tj. při „vražedné“ kombinaci vysoké relativní vlhkosti (> 95 %) a nízké teploty (≤ 5 °C), může docházet k podchlazení organismu, a tím k jeho oslabení, zvýšenému výskytu chřipek, zánětů plic, průjmů atd. Pokud se k takovýmto podmínkám přiřadí neadekvátně nízký příjem mleziva, zvláště v prvních 12hodinách života telete, potom je vysoká mortalita telat nasnadě. Je nutné počítat s tím, že i vyléčená telata nejsou schopná takového růstu a vývoje, jako telata těmito chorobami nezasažená.

Pohoda telat - suché lože a optimální prostředí!

Pohodou se u telat v první řadě rozumí suché lože a optimální prostředí.

Pro udržení suchého povrchu těla telat je důležité správné odkanalizování podlahy a suchá podestýlka. To je důležité zvláště u venkovních individuálních boxů (VIB). Pro zajištění dostatečného odtoku vody resp. moči je výhodný mírný sklon krytého lože a venkovní plochy směrem od VIB. Zpevněné podloží VIB s dostatečným spádem (2 až 3 %) splňuje přísné požadavky na ochranu životního prostředí.

Při posuzování pohody telat hraje významnou úlohu podestýlka. Množství potřebného steliva, které je nezbytné použít pro udržení telat v suchém a pohodovém stavu, je určováno řadou faktorů, jako je typ podestýlky (sláma, piliny, hobliny, atd.), prostředí, počasí, věk telete a množství přijímaného krmiva a vody. Za chladného a vlhkého počasí bude množství steliva samozřejmě vyšší. Podestýlka by měla být vždy rovnoměrně rozprostřena tak, aby v kryté (odpočinkové) části bylo denně nastýláno alespoň 300 g slámy na 1 m².

Pro udržení podestýlky v suchém stavu je vhodné ji nechat proschnout (ideální je odnímatelná stříška VIB) v průběhu dne na slunci. Pohodové prostředí také znamená, že telata nejsou vystavena silnému větru a průvanu. Při venkovním ustájení by telata měla mít možnost se z těchto nepříznivých průvanových míst volně přemístit. VIB by se měly umísťovat tak, aby poskytovaly ochranu před větrem, ale i nadměrným osluněním v tropických dnech. Odborníci doporučují pro zimní období exponovat je k jihu nebo jihovýchodu. Někdy je dokonce vhodnější orientace čelem k východu, vzhledem k převládajícímu velmi chladnému větru přicházejícímu od západu. V letním období by čela VIB měla směřovat k SV či S, aby se eliminovalo působení stresujícího odpoledního horka v tropických dnech, navíc s možností vytváření nutného stínu.

Napájení a krmení

Pohodou lze rozumět také trvalý dostatek krmiva a vody!

Telatům by měl být umožněn snadný přístup ke krmivu a k vodě, aniž by zvířata musela překonávat velké vzdálenosti. Jestliže jsou chovaná telata ustájena v kotcích nebo VIB, měla by mít po celou dobu odchovu k dispozici dostatek nezávadného starteru a čerstvé vody. Chybou je předkládat v letním období starter s obsahem melasy, která láká nescetná hejna much. Správným plánováním a rozvržením pracovní doby je možné učinit z operace krmení pohodový proces jak pro chovatele, tak pro telata.

Pod pojmem pohoda telat si v žádném případě nesmíme představovat teplo. Telata lze výborně odchovávat při využití nezateplených systémů ustájení - jako jsou nezateplené vysoké přístřešky, kotce a VIB. Telata jsou totiž úspěšně odchovávána ve VIB až do 60° severní šířky. Za zvláště silného chladu to však vyžaduje speciální pracovní postupy a rutiny. Teplá voda by měla být poskytována v průběhu dne častěji, mělo by se pozorně sledovat množství podestýlky a úroveň její vlhkosti (na prochládlá a mokrá telata je tristní pohled) a zkrmovat dostatek doplňkového krmiva (mléko, MKS a starter) pro zajištění odpovídajícího množství energie pro tvorbu tepla (spotřeba starteru, ale i mléčného nápoje, je při -15 °C o 20 % vyšší oproti teplotě + 5 °C).

Ekonomika odchovu

Ekonomika odchovu je pro chovatele samozřejmě prvořadá. Minimalizace nákladů je pro úspěšný odchov telat podstatná.

Ekonomika znamená také produktivitu, úsporu práce a snížení pracnosti. Způsob ustájení by měl být navrhován tak, aby umožňoval dobrou pracovní výkonnost a při ošetřování umožňoval snadný přístup k telatům. Nevýhodou VIB je např. to, že ošetřovatelé musí pracovat venku za jakéhokoliv počasí. Tato skutečnost se stala hlavní příčinou toho, že se začíná projevovat zájem o přístřeškové ustájení telat v objektech bez obvodových stěn a s vysokým podhledem.

Úsporu práce představuje snadné čištění ustájovacích prostor po přemístění telat. VIB mají opět značnou výhodu, protože je lze přemístit v době nutné desinfekce či sanitace na plochu mezi skupinami telat. To značně usnadňuje čištění použité plochy a redukuje výskyt patogenů v prostředí. Často se doporučuje přemísťování VIB v kvadrantu, tj. tak, aby stejná plocha byla využívána každou skupinou telat s přestávkou ob jeden turnus.

Pokud budou chovatelé a ošetřovatelé tyto zásady a rutiny jakýmkoliv způsobem obcházet, potom mohou ztráty telat v tomto období přesahovat 10 %. To je vzhledem k našim klimatickým podmínkám neúnosné, protože s každým uhynulým či vyřazeným teletem se výrazně snižuje výběrová základna pro práci se stádem. To se odrazí v následujícím období enormním nárůstem produkčních nákladů. Ekonomika odchovu telat je především věcí chovatelské kázně a znalostí požadavků a potřeb zvířat na prostředí.

Souhrn zásad pro ustájení telat v období mléčné výživy

- ⚠ Přesun novorozeného telete do 12 hodin do čistého, řádně desinfikovaného a podestlaného VIB.
- ⚠ Dostatečná podlahová plocha ($> 2,8 \text{ m}^2$) s oddělením tzv. lehárny a výběhu.
- ⚠ Eliminace fyzického kontaktu telat.
- ⚠ Zachování vizuálního a akustického kontaktu mezi telaty.
- ⚠ Snadná čistitelnost a dezinfekce VIB.
- ⚠ Jednoduchá manipulace s VIB, snadnost přemísťování, jiného situování, jejich stabilita a kompaktnost.
- ⚠ Bezproblémové krmění, nastýlání, včetně učení telat příjmu MKS a starteru.
- ⚠ Účinné provětrání kryté části v období veder.
- ⚠ Odolnost proti nízkých teplotám (lámání PVC či PE materiálu apod.).
- ⚠ Volba vhodné barvy VIB eliminující přehřátí (možný skleníkový efekt).
- ⚠ Volba vhodné barvy VIB omezující nadměrný výskyt much (doporučuje se blankytně modrá).
- ⚠ Trvalé zabránění průvanu.
- ⚠ Přijatelná pořizovací cena vyjádřená v ročních odpisech (únosná je 500 až 600 Kč na VIB).
- ⚠ Co nejdelší individuální ustájení do skončení mléčné výživy (bohužel dle předpisů max. 56 dnů).
- ⚠ Situování VIB na zpevněné, spádované a odkanalizované ploše.

- ⚠ Trvalý boj proti obtížnému hmyzu, hlodavcům a ptactvu znečišťujících krmivo.
- ⚠ Možnost umístění individuálních boxů do bloků pod vysokým vzdušným přístřeškem, a to pouze při vysokých koncentracích telat.
- ⚠ Materiály konstrukcí by neměly způsobovat zranění.
- ⚠ Krmíště by mělo být v období dešťů zastřešeno.
- ⚠ V letním období nepoužívat černou barvu věder na napájecí vodu (nadměrně se zahřívají).

Požadavek správné ventilace, izolace, pohody a hospodárnosti lze aplikovat na kterýkoliv ustájovací systém. Existuje řada způsobů, jak odchovávat telata před odstavem. Všechny mohou být úspěšné, jestliže se budou dodržovat výše uvedené zásady.

Lze tedy konstatovat, že v současné době vzdušný odchov telat se stal jednou z nejrozšířenějších metod odchovu zdravých telat a prochází jím více než tři čtvrtiny všech odchovaných telat v ČR.

Pokud chce chovatel úspěšně používat tuto metodu odchovu ve VIB, musí dodržovat osvědčené a doporučené postupy, zásady a rutiny.

TECHNOLOGIE USTÁJENÍ V OBDOBÍ MLEZIVOVÉ A MLÉČNÉ VÝŽIVY

Ustájení telat v **OBDOBÍ MLÉČNÉ VÝŽIVY**

INDIVIDUÁLNÍ ODCHOV - přesun telat do VIB

0. až 56.-60.den

VÝHODY

- ⇒ Nižší výskyt dýchacích a zažívacích problémů
- ⇒ Zvýšení intenzity růstu
- ⇒ Rychlá a snadná výstavba

NEVÝHODY

- ⇒ Vyšší pracovní náročnost

- Min. doporučená plocha individuálního boxu (vč. výběhu) 2,8 m²

- Nesmí docházet ke vzájemnému fyzickému kontaktu telat

- Musí být dodržen vizuální kontakt telat

- Telata musí být individuálně ustájena do ukončení mléčné výživy

- Umístění VIB na zpevněné, spádované, odkanalizované ploše

- Při vyšších koncentracích telat umístit individ. boxy do bloků pod přístřeškem

Jaké jsou hlavní požadavky na ustájení telat do odstavu (0. až 56. den věku)?

Od roku 1983 se v našich podmínkách po problematické éře velkokapacitních teletníků znovu objevil fenomén vzdušného odchovu telat ve venkovních individuálních boxech. Po počáteční nedůvěře chovatelů se tato technologie stala v našich podmínkách rozhodující a výrazně ovlivnila celý odchov a chov skotu. Tato metoda odchovu však musí plnit bez výjimky následující předpoklady, naplňující požadavky telete jako vysoce citlivého jedince na jakoukoliv negativní změnu chovného prostředí.

Jsou to:

- suché slamnaté lože,
- ochrana proti větru resp. nadměrnému proudění, zvláště v mrazovém období,
- ochrana proti dešťovým a sněhovým srážkám,
- ochrana proti intenzivnímu slunečnímu záření,
- nezamrzající mléčný nápoj a voda,
- včasné zařazení starteru,
- čištění a desinfekce celého individuálního boxu po každém turnusu,
- pravidelný dohled a kontrola zdravotního stavu telat.

Obecně by se dalo konstatovat, že výše uvedené požadavky souvisí s:

- ventilací či výměnou vzduchu resp. přítomností čerstvého vzduchu v životní zóně telat,
- prostorovou izolací mezi telaty, která snižuje infekční tlak,
- pohodou zvířat, která je závislá na suchém loži a prostředí,
- napájením a krmením,
- chovným komfortem, který předurčuje dobrý zdravotní stav zvířat,
- ekonomikou resp. hospodárností odchovu.

DŘEVO

PLAST

PLACHTOVINA

UHŘÍNĚVSKÝ PLACHTÁK

INDIVIDUÁLNÍ BOXY POD PŘÍSTŘEŠKEM

UHŘÍNĚVSKÝ PŘÍSTŘEŠEK PRO TELATA

Řada Uhřetěveských plachtáků je vizitkou farmy Kočí.

„Starý“ typ dřevěných VIB mnohde přežívá i 15. rok

Přehled nejčastěji se vyskytujících konstrukčních a výrobních chyb při odchovu telat v období mléčné výživy

<p>Minimalizované rozměry kryté části i výběhu zhoršují kvalitu odchovu, v důsledku omezené pohody pro pohyb telat, zvlhčené podestýlky a zvýšeného znečištění telat.</p>	<p>Dodržet alespoň minimální rozměry kryté části (1200x1200x1200 mm) a výběhu 1200x1200 mm, které dají únosnou minimální plochu 2,9 m².</p>
<p>Konstrukce VIB je zhotovena z neopracovaného dřeva. Často se vyskytují poranění mulce telat od zadřených dřevěných třísek. Velmi špatná údržba stěn a obtížná dezinfekce.</p>	<p>Zásadně používat k výrobě hoblovaná prkna nebo hladké a snadno omyvatelné materiály.</p>
<p>Čelní vstup do VIB je úzký <45 cm a nízký <100 cm.</p>	<p>Při intenzivním růstu telat dochází k obtížím při vstupu a výstupu telat, mnohdy i k poraněním. Nejlepší jsou VIB delší než 140 cm, které mohou být bez čelní stěny. U VIB do této délky postačuje vchod o šířce 60 cm.</p>
<p>VIB s minimem úchytlů pro misky a vědra.</p>	<p>Jedna miska společná pro mléčný nápoj, vodu, jádro, event. seno je zcela nedostatečná a hygienicky neúnosná. Pevné uchycení misky (vědra) pro mléčný nápoj a vodu a misky pro jádro (startér) je nezbytné a chovatelsky únosné. Zkrmování sena se při starterové výživě neuvažuje.</p>
<p>Nedostatečná možnost provětrání VIB v letním období. Pevně přichycená stříška, uzavřené čelo boxu s minimálním otvorem pro vstup nebo chybějící otevíratelné otvory v zadní stěně mohou způsobit přehřátí organismu telat a zhoršení pohody zvířat se všemi chovatelskými následky.</p>	<p>Vyrábět a vybírat takové typy, které umožňují dokonalou výměnu vzduchu v kryté části VIB. Tmavá krytina na VIB v letním období způsobuje enormní přehřátí organismu zvířat, zvláště při zafixované stříšce. Tmavé odstíny krytiny, ale i stěn VIB je nutné natřít potravinářsky nezávadnými reflexními barvami, a tím docílit snížení tepelného efektu.</p>
<p>Kovové ohrazení výběhové části VIB při teplotách nižších než -15 °C, způsobuje často při olizování jinovatky poranění jazyka do té míry, že tele ztrácí schopnost sání, čímž se zvyšuje četnost nutných porážek.</p>	<p>Použít kovovou konstrukci s plastovou ochranou event. jiné vhodnější materiály (plast, dřevo).</p>

Jaké jsou hlavní zásady vzdušného odchovu telat?

- ➡ Telata se přesunují do VIB bezprostředně po narození, po jejich důkladném osušení, ošetření a napojení mlezivem (6 až 12 hod. po narození). Včasný přesun zabrání i rané infekci ve stájovém prostředí. Telata se přesunují do boxu, nastlaného suchou slámou do výšky 30 cm (v zimě 40 až 50 cm). Druhé napojení mlezivem probíhá většinou již ve VIB. K nastýlání se používá dlouhá sláma, aby nedošlo k přesunu podestýlky do rohů boxu, a tím možnosti podchlazení pupeční krajiny telete.
- ➡ Denně se nastýlá 0,5 až 0,7 kg slámy v létě a 0,7 až 1,0 kg v zimě. Výběh se nastýlá jen k vysoušení moči a výkalů.

- Telata tráví ve výběhu velkou část dne i v období pro člověka relativně nepříznivého počasí. Z těchto důvodů se doporučuje možnost jeho eventuálního krytí výsuvnou či sklopnou stříškou pro období déletrvajících dešťů nebo situovat VIB pod přístřeškem. Tato možnost se nabízí jako řešení pro zlepšení pracovních podmínek ošetřovatelů, ale i chovných podmínek v období veder a trvalých dešťů.

Venkovní individuální boxy pod přístřeškem

- Přístřešek nad VIB musí zajistit takové mikroklima, které by nebylo významně odlišné od exteriéru. To znamená, že přístřešek musí mít vysoký podhled, stěny přístřešku musí být volné se shrnovacími plachtami a nebo sítěmi, které budou po většinu roku zcela otevřené. Výhodou těchto přístřešků může být i to, že VIB mohou být bez stříšek, což dále zlepší životní pohodu odchovávaných telat.
- Podlaha přístřešku VIB musí být řešena tak, aby nedocházelo k vytékání hnojůvky do okolí či podloží. Přístřešky by neměly zatemňovat životní prostor telat. Expozice přístřešků by měla eliminovat převažující směr větrů.
- Technicky řešitelná je i otevíratelná střecha (viz VÚŽV, v.v.i. Uhřetěves).

Toto je skutečný přístřešek!

Chybí úplný vizuální kontakt, je omezeno příčné provětrávání.

Mléčný krmný automat.

Přesun telat na mléčný krmný automat je do doby vytvoření vlastního imunitního systému značně rizikový.

Úspory pracovní síly jsou snadno zpochybnitelné.

TECHNOLOGIE USTÁJENÍ V PŘECHODNÉM OBDOBÍ TZV. „ŠKOLKY“

Ustájení telat **PO Odstavu**

VIB

„ŠKOLKA“

56. resp. 60. až 90. den

Ve školce je ustájena skupina
5 až 8 odstavených telat
(plocha 1,5 m².ks⁻¹)

„ŠKOLKA“ – skupinové boudy

„ŠKOLKA“ - přístřešky

Jaké jsou požadavky na ustájení telat v přechodném („školkovém“) období?

Odstav telat současně spojený se změnou ustájení představuje riziko, které může negativně ovlivnit zdraví telat, výskyt abnormálního chování, ale také ekonomiku chovu. Po ukončení mléčné výživy by telata měla být ponechána ještě alespoň týden ve VIB, aby stres z vlastního odstavu nebyl umocněn dalšími negativními vlivy, například přesunem do jiného prostředí. Toto doporučení, jak bylo výše uvedeno, nekoresponduje s příslušnou vyhláškou, která délku individuálního pobytu v boxu přísně limituje 56 dny. Po odeznění příznaků stresu se doporučuje vytvořit skupinku šesti až osmi právě odstavených telat. Pro ustájení takové skupiny jsou ideální nové typy venkovních skupinových přístřešků (VSP). Tyto přístřešky, které nejsou ještě na našich farmách zcela běžné, zajišťují ustájení telat po odstavu v tak zvané školce. Jde o období dvou maximálně čtyř týdnů, kdy jsou telata před přesunem do běžných, ale vzdušných teletníků ustájena ve skupinách šesti až osmi telat. Dochází k bezproblémové adaptaci na nové chovné prostředí, navazují se i sociální kontakty s ostatními jedinci. Toto období odchovu, a to je nutné zdůraznit, probíhá vždy v podmínkách vzdušného ustájení, v technologické návaznosti na venkovní individuální boxy. Na farmě VÚŽV v Netlukách byl v minulých letech instalován venkovní skupinový přístřešek typu Uhříněveský plachták (viz Metodický list č. 05/04, VÚŽV Uhříněves). Dosavadní výsledky jsou velice příznivé a chovatelé o něj projevují značný zájem. Jde o VSP s lehárnou o ploše 9 m², který je opláštěn nepromokavým textilním materiálem modré barvy. Vlastní přístřešek je opatřen venkovním výtěhem o rozměrech 3 x 4 m.

TECHNOLOGIE USTÁJENÍ V OBDOBÍ ROSTLINNÉ VÝŽIVY

Jaké jsou požadavky na ustájení telat po „školkovém“ období?

Zatímco trend současné výstavby stájí pro dojnice zcela preferuje nové stájové objekty, tak pro odchov mladého dobytka se dají využít rekonstruované objekty pro dojnice. V těchto objektech lze potřebám ustájení telat a mladého dobytka přizpůsobit rozpony a osově vzdálenosti sloupů. Na odchovny telat a jalovic lze vhodnými stavebními úpravami přebudovat i jiné faremní objekty. Zvláště vhodné jsou nejrůznější typy skladovacích hal, kolen nebo již nefunkčních odchoven. Výjimkou pro tuto kategorii skotu však nejsou ani novostavby.

Při volbě vhodné technologie převažuje domněnka, že boxové ustájení je sice dobré, ale proti rovněž funkčnímu kotcovému uspořádání je nesrovnatelně investičně náročnější. Tento názor je opodstatněný tehdy, jestliže se porovnává spotřeba železa potřebného pro danou technologii. Z tohoto pohledu jsou kotcové stáje ve srovnání s boxovými levnější v řádu desítek tisíc korun. Neberou se však v úvahu fakta, že v boxových stájích lze při rekonstrukcích významně redukovat objem betonáže tak, že v místech boxových loží zůstává podlaha původní. Výše úspory za betonáž převyšuje zvýšení nákladů za spotřebu železa. Další úspory v boxových stájích jsou vyčísleny z vlastního provozu. Menší spotřeba slámy, vyšší přírůstky, lepší mikroklima, méně vzájemných sociálních střetů a další.

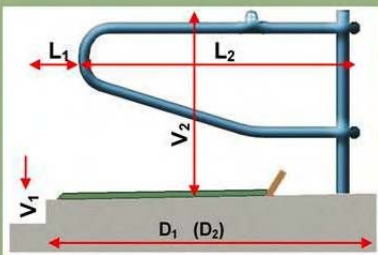
Z našich zkušeností vyplývá, že chovatelé, kteří se rozhodli pro boxové ustájení telat resp. jalovic, by se ke kotcovému ustájení již nevrátili. Přesvědčili se totiž, že tento typ ustájení je ustájením spolehlivým, úsporným a ke zvířatům přátelským.

Rekonstrukce původní stáje	BOXOVÁ STÁJ	KOTCOVÁ STÁJ
Objem betonáže	betonují se pouze pohybové chodby a krmný stůl, podlaha v boxech zůstává na původní úrovni – 70%	protože se vyhrají i lehárny stelivových kotců, betonáž se předpokládá v celé ploše podlahy původního objektu – 100%
Spotřeba oceli na hrazení	vyšší spotřeba	nižší spotřeba
Kapacita objektu	přesně vymezená počtem boxů	neomezená kapacita, možno obsadit způsobem „co se vejde“
Kapacita objektu za předpokladu dodržení předpisových měrných parametrů	vyšší	nižší
Spotřeba podestýlky	2,5 kg.DJ ⁻¹	4 až 7 kg.DJ ⁻¹
Technologická návaznost na boxové ustájení dojnic	ano	ne
Čistota zvířat	dobrá	dobrá pouze při dodržení měrné plochy a dostatečném nastýlání
Vzájemné střety zvířat	výjimečné	časté
Investiční náklady na 1 UM za předpokladu, že chovatel nedodrží předpis měrné plochy (bohužel častá praxe)	vyšší	nižší
Investiční náklady na 1 UM za předpokladu, že chovatel dodrží předpis měrné plochy (vzhledem k výhledu kontrol bude nutnost)	nižší	vyšší

Nevýhodou kotcových stájí je i skutečnost, že chovatel jen s obtížemi naplňuje předepsané měrné plochy a do kotců zpravidla umístí tolik zvířat, že stav bývá neúnosný. Toto se v boxové stáji stát nemůže. V kotcových stájích se také velmi často navrhuje jednotná velikost kotců, která je zpravidla diktována daným rozponem sloupů.

Bez ohledu na způsob ustájení, zda v kotcích nebo boxech, je důležitá tvorba skupin. Skupina nejmladších telat - jalovic od 4. měsíce by měla vytvořit první stabilizovanou skupinu. Neměly by být velké hmotnostní ani věkové rozdíly zvířat v jedné skupině. Počet zvířat ve skupině by měl být konstantní, popř. se mírně snižovat s rostoucím věkem. Jakékoliv přidávání zvířat do již vytvořené skupiny naruší stabilitu. Pokud již k přidávání do skupiny musí dojít, je potom vhodné začleňovat min. 2 nové jedince. Podobně tak nadměrná hustota zvířat na ustájecí ploše (platí především pro kotcový systém) vede k sociálním střetům spojeným s větší agresivitou, výskytem cucání, sníženou růstovou intenzitou i zvýšenou četností poranění.

BOXOVÉ STÁJE pro telata od 2 do 12měsíců

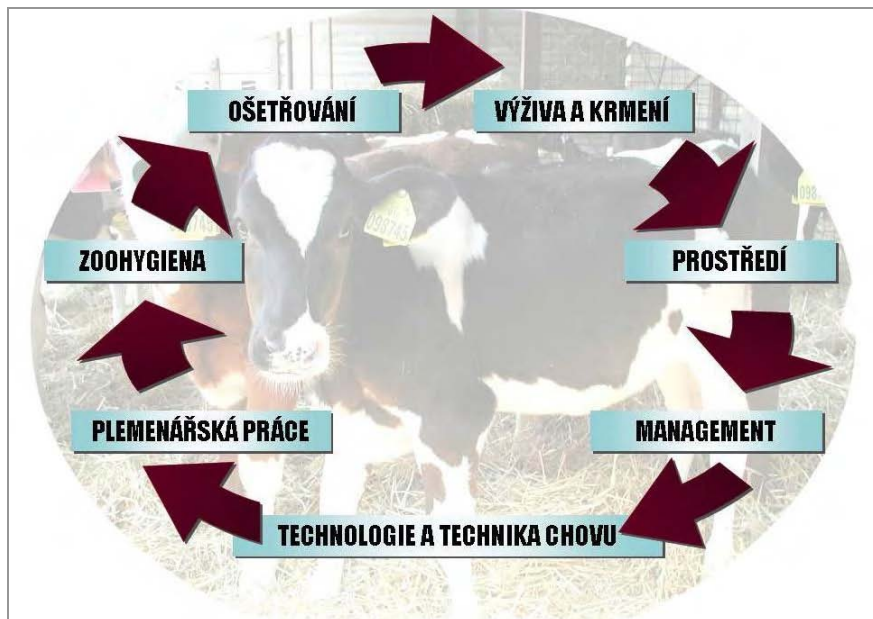
Š	Šířka boxového lože
D₁	Délka individuálního boxu
D₂	Délka protilehlých boxů
V₁	Výška zadní hrany
V₂	Výška zábrany od úrovně stání předních končetin
L₁	Vzdálenost oblouku zábrany od zadní hrany
L₂	Délka stranové zábrany (orientační)

Kategorie	Š	D ₁	D ₂	V ₁	V ₂	L ₁	L ₂
Telata 2. - 6. měsíc	700	1600	3000	150	750	150	1350
Telata 6. - 12. měsíc	800	1800	3400	150	800	150	1550

Faktory ovlivňující úspěšnost odchovu telat

Čeho si musí chovatel všimnout při prvotní prohlídce telete?

PRVNÍ POHLED CHOVATELE

na novorozené tele

? Je jazyk oteklý nebo má tele problémy s polykáním? Jestliže ano, je třeba použít jicní sondu a dostat do telete mlezivo.

? Zrůžověly dásně a mulce? Při porodu mají modravě šedou barvu a měly by zrůžovět téměř ihned. Pokud ne, pak přikročte ke kyslíkové terapii a zavolejte veterináře.

? Je tele ospalé, ochablé nebo se chová podivně?

? Jsou oči jasné, krvavé nebo bílé?

? Drží tele hlavu vzhůru nebo ji nechává ohnutou dozadu přes záda?

? Je břicho v některém místě oteklé?

? Vytéká z nějakého otvoru krev?

? Dýchá obtížně? Chraplavě?

? Přejedte prsty přes zeburní koš. Cítíte zlomené žebro? (V případě komplikovaného porodu je tato kontrola důležitá, jinak se může stát, že chovatel léčí tele na domnělý zápal plic, zatímco tele má zlomené žebro.)

Naučit se včas rozpoznat nemocné tele!

Nemocné tele vysílá o svém onemocnění zřetelné signály. Jsou to m.j.:

stav pupečního pahýlu	tělesná teplota a klouby	stupeň dráždivého kašle	výtok z nozder (rýma)	stav očí a uší	konzistence výkalů
-----------------------	--------------------------	-------------------------	-----------------------	----------------	--------------------

Posouzení záleží na chovateli, jakou stupnici si stanoví.
Každé kritérium lze ohodnotit 4 nebo 5 body.

Posouzení PUPEČNÍHO PAHÝLU

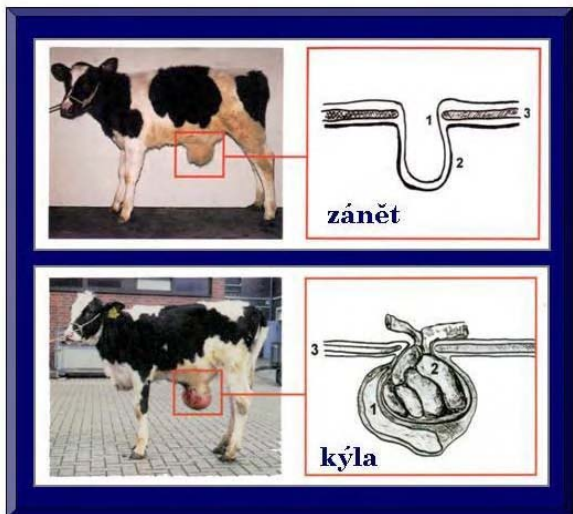
Vedle dýchacích cest patří pupeční krajina k hlavním vstupním bránám pro infekci, která se šíří oběhem do celého těla.

Účinné opatření proti zánětům
**DESINFEKCE BEZPROSTŘEDNĚ
PO NAROZENÍ TELETE**

Používá se roztok jódu
a namáčí se!!!

NESPREJUJE SE !!!

➡ Tělesná teplota a posuzování kloubů

Měření tělesné teploty je součástí kontroly telat. Tele má o 1 až 1,5 °C vyšší teplotu než dospělé zvíře. Avšak už několik málo desetín stupně přes 39,5 °C je příznakem újmy na zdravotním stavu.

Stejně by se měly kontrolovat klouby telat. Zvýšenou teplotu signalizují klouby teplé, oteklé a na dotyk citlivé. Leží-li tele delší dobu a při skupinovém odchovu se nezúčastňuje „hrátek“ s ostatními telaty, mohou to být symptomy onemocnění.

↪ Dráždivý kašel

Kašel je jakousi obrannou reakcí nemocného organismu. Infikovaný hlen je dýchací trubicí transportován mimo tělo. Zároveň je to jakýsi poplašný signál. Tělo je zatíženo a chrání se, aby onemocnění dýchacích cest neprostupovalo hlouběji.

V praxi je známo, že lehký kašel nesnižuje chuť k příjmu krmiva. To však často vede k tomu, že se chovatel tomuto stavu nevěnuje. Bohužel častější opakování tohoto stavu může vést až k chronickým zánětům plic. Kašel se proto musí i v jeho lehkých formách diagnostikovat a léčit. Ztráty mohou být v opačném případě nedozírné.

↪ Rýma - výtok z nozder

Nos a tlama telete jsou další hlavní vstupní bránou pro infekci dýchacích cest. Proto je nutné, aby si chovatel této krajiny denně všimal. Zdravé tele má mulec vlhký a čistý od hlenů a sedimentů. Nosní sekret je vodnatý a je produkován v takovém množství, aby mulec zůstal trvale vlhký. Zvýšený výtok z mulce s hlenovitou konzistencí nebo zakalený sekret je příznakem počínajícího onemocnění.

Suchý mulec je příznakem horečnatého onemocnění.

↪ Oči a uši

Zdravé tele má oči lesklé. Jsou bez výtoku slz a nejsou tzv. vpadlé. Vyznačují-li se lehkým „tikem“ a oko se zalije slzami, jde o příznak počátečního onemocnění.

Pokud zaslzí pouze jedno oko, potom se jedná o zánět spojivek. Slzí-li obě oči, je to příznakem nemoci.

Pohyb očí je dobrým indikátorem pohody a zdraví. U zdravého telete je patrný nepřetržitý pohyb očí. Jestliže se pohybují jakoby váhavě, pomalu, nebo nezúčastněně, potom je to příznak onemocnění.

↪ Konzistence výkalů

KONZISTENCE VÝKALŮ

- ☞ Tele nemá mnoho živinových rezerv.
- ☞ Ztráty vody mohou zapříčinit ztráty energie a elektrolytů → další oslabení zvířat.

SPRÁVNÁ konzistence je PASTÓZNÍ

Jaké jsou hlavní příčiny ztrát telat?

Příčiny těchto ztrát můžeme hledat zpravidla v těchto okruzích:

- ➔ Porod, jeho vedení a hygiena.
- ➔ Poporodní péče, a to ošetření nejen novorozeného telete, ale i krávy - matky, protože zde začíná úspěch či neúspěch celého odchovu.
- ➔ Způsob odchovu telat při dodržení pravidel dvou a půl minut, dnů, týdnů a měsíců.
- ➔ Metody napájení a krmení.
- ➔ Mikroklima ve vlastní životní zóně telat, a to u všech věkových kategorií.

Jaké jsou signály pro komplikovaný porod?

Následující výčet identifikuje některá obecná kritéria, která se vyskytují ve spojení s komplikovaným porodem:

- ➔ prvotelky s nedostatečným vývinem,
- ➔ prvotelky, které nebyly před otelením chovány na farmě a otec jejich telete není znám,
- ➔ krávy s dřívějšími zdravotními problémy, včetně vyhřezlé pochvy či dělohy, otočení dělohy nebo jejího protržení,
- ➔ krávy s dřívějšími metabolickými problémy, např. mléčná horečka, ketóza, mastitida nebo infekční choroba,
- ➔ příliš hubené nebo tlusté krávy, resp. neodpovídající tělesná kondice,
- ➔ krávy, které rodí předčasně, ještě před „nalitím“ vemene,
- ➔ krávy, které rodí předčasně v důsledku stresu z tepla,
- ➔ porodní bolesti, které postupují příliš pomalu.

Může chovatel snížit riziko předčasných úhynů u málo životných telat?

Jakmile se tele po komplikovaném telení narodí, doporučuje se učinit následující kroky, které mohou zvýšit šance na jeho přežití:

- ➔ Podložte obě kolena telete pod jeho tělo, abyste mu pomohli sedět zpříma, tj. ve sternální poloze. Když posadíte tele vzpřímeně, ulehčíte jeho plicím a umožníte jim roztáhnout se.
- ➔ Odstraňte prsty všechen hlen v nosních otvorech a tlamě.
- ➔ Stiskněte jemně průdušnici, abyste povzbudili tele ke kašli, což mu pomůže pročistit dýchací cesty.
- ➔ Použijte resuscitátor, tj. přístroj, který vhání vzduch do plic telete, abyste je pomohli rozšířit. To je velmi účinná novinka!
- ➔ Dodávejte kyslík (příruční kyslíková maska) nosním otvorem po dobu 5 až 10 minut.
- ➔ Užijte teploměru ke kontrole a záznamu tělesné teploty během prvních 15 minut života. Jestliže teplota nedosahuje 38,6 °C a šlo o těžký porod, použijte ihned zahřívací lampy nebo přikrývky, abyste zabránili podchlazení telete.

- Jestliže kráva neprojevuje mateřskou péči o tele v prvních několika minutách, třete tělo telete ručníkem nebo přikrývkou a stimulujte jej po dobu 10 až 15 minut. Je možné použít fén. Doporučuje se, aby všechna telata byla přesunuta z kotce. Potom tele osušovat a stimulovat, aby se snížilo riziko přenosu nemocí. Odstranit nadbytečnou vlhkost a načechrat srst telete, aby se ztráta tepla snížila na minimum.
- Prohlédněte si důkladně pupeční šňůru. Podvažte ji a namočte ji do 7 % jódové tinktury. Jestliže existuje otevřené místo v místě bývalé pupeční šňůry, postříkejte jej jódovou tinkturou, pokryjte gázou a zajistěte lepicí páskou nebo náplastí. Z volně visícího konce šňůry by měla krev přestat kapat v několika minutách po porodu. Jestliže se tak nestane, je to znamení, že tele má nízký obsah kyslíku v krvi.
- Dodejte teleti v krátkém období 4,5 l kvalitního mleziva. Odborníci se liší v názoru na to, kdy poskytnout mlezivo. Buď hned po narození jícnovou sondou nebo v prvních čtyřech hodinách. Účinek je stejný. Telata potřebují dostat mlezivo v množství rovnajícím se alespoň 8 % své tělesné hmotnosti. Spolupracujte s veterinářem při vypracování porodního protokolu. Pozn.: Těch 4,5 l mleziva nemusí být podáno jednorázově, ale pokud možno v 1. polovině dne života telete!

Dbá chovatel na základní pravidlo odchovu?

PRAVIDLO 2,5

PRAVIDLO	OPERATIVA
2,5 minuty	➔ zajistit dýchání telete, jeho první okamžiky po příchodu z pohodlí dělohy do podmínek drsného světa
2,5 hodiny	➔ zajistit do tohoto času maximální příjem kvalitního mleziva – pro zabezpečení obranyschopnosti organismu telete ➔ ve zdravých stádech zabezpečit setrvání telete s matkou
2,5 dne	➔ zabezpečit zdraví telat, zvláště s ohledem na výskyt poruch zažívání (corona a rotavirové infekce, dietní chyby apod.) vytvořením optimálních chovných podmínek
2,5 týdne	➔ zabezpečit zdraví telat zvláště s ohledem na výskyt onemocnění dýchacích cest, vytvořením optimálních chovných podmínek; zachytit druhou vlnu možných průjemových onemocnění
2,5 měsíce	➔ pokud do tohoto věku není tele schopné být přežvýkavcem, pak musí být vyloučeno z chovu !
2,5 roku	➔ v tomto věku lze usoudit, zda kráva bude dobrou dojnící, nebo bude vyřazena ze stáda

Co dělat s rizikovými telaty?

Přežívání telat je přímo závislé na zájmu chovatele resp. ošetřovatele. První hodiny života telete totiž rozhodují o celém průběhu jeho vývoje. Ošetřovatel totiž musí plně nahradit péči krávy - matky.

Tele musí být okamžitě vysušeno, masáží prokrveno, a tím i zahřáto. Vytření telete do sucha působí velmi příznivě na dráždění kůže, její prokrvení, a tím i uvolnění dýchacích cest odstraněním lehké asphyxie, nehledě na znemožnění event. podchlazení telete. Odpařování plodových vod způsobuje evaporační ochlazování, které tele se svými limitovanými rezervami energie nemůže kompenzovat. Bohužel často lze spatřit mokré novorozené tele ve VIB, kde ho vysouší sluneční žár! Nejlepší metodou je užití čistých ručníků. Často se používají smotky sena či slámy, které jsou rovněž vhodné, ale přece jen na jemnou pokožku novorozeného telete poněkud drsné. Podchlazené tele se musí zahřát teplými osuškami či vysoušečem vlasů. Pro tato riziková telata je vhodné připravit speciální box s výhřevnými lampami.

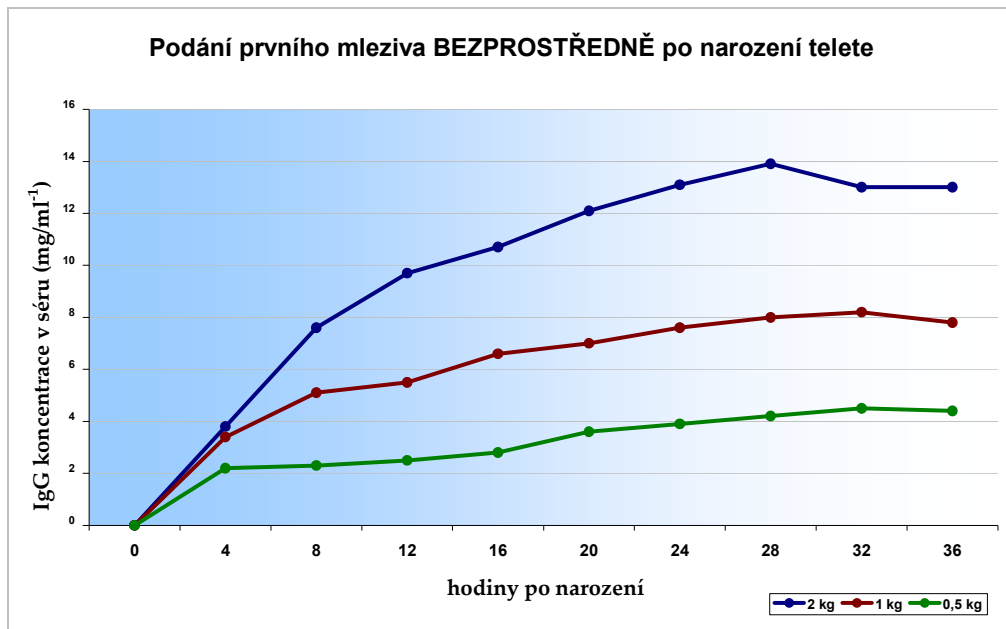
Mimo to musí ošetřovatel tele povzbudit ke vstávání a sání. Oddojené mlezivo by mělo být podáno poprvé z vědra nebo lahve s „cucákem“. Pokud tele nechce mlezivo takto přijímat, nesmí se váhat s „drenčováním“, tj. využitím jícnové sondy. **Každá minuta je zde drahá!** Pokud tele nereaguje ani na tato opatření, potom poslední pokus patří veterinárnímu lékaři.

Vliv včasného podání a dostatečného množství mleziva

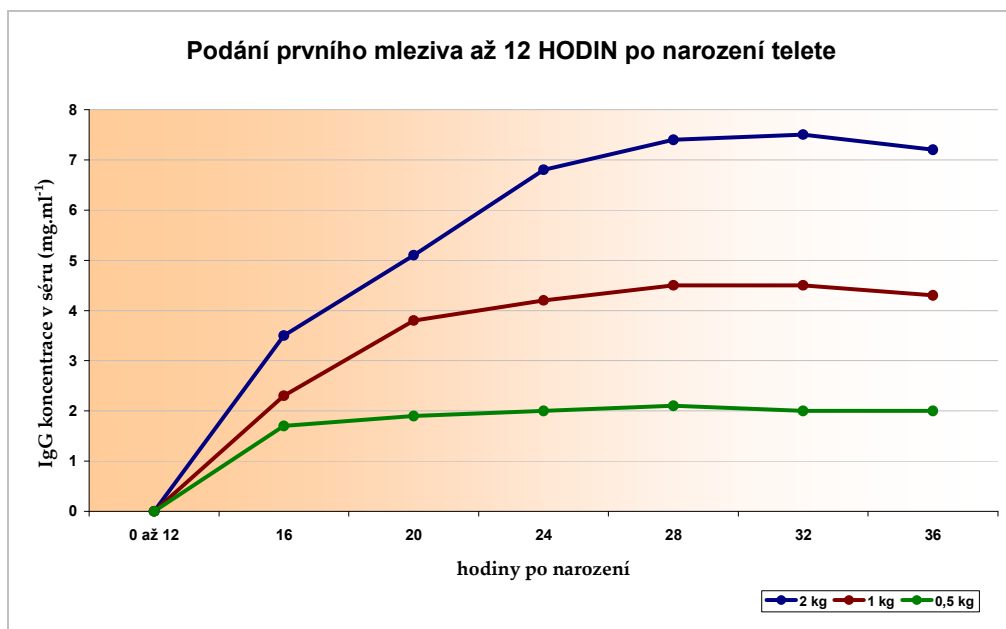

Presvědčivý doklad o efektivnosti včasného podání mleziva

Výsledky z experimentů 1.

Výsledky z experimentů 2.

Osm zásad mlezivového období

8

ZÁSAD MLEZIVOVÉHO OBDOBÍ

FAKTOR	CO ZABEZPEČIT ?!	ČEMU SE VYHNOUT ?!
1. Krávy stojící na sucho Tranzitní krávy	<ul style="list-style-type: none"> • Zajistit optimální výživu, nepřekrmovat, kondice do 3,5 b., eliminace tepelného stresu. • Vakcinace – dodržování programu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Krávy na sucho stojící by měly být ustájeny nejlépe v samostatném stájovém objektu.
2. Porodní kotec (PK)	<ul style="list-style-type: none"> • Individuální (IPK), čisté, suché, prostorné lože. • Zajistit vodu, osvětlení 	<ul style="list-style-type: none"> • Nevyčištění event. desinfekce IPK po každém teleni.
3. Odstav telat od matky	<ul style="list-style-type: none"> • U nemocných krav – bezprostředně. • V normálních podmínkách 6 až 12 h. 	<ul style="list-style-type: none"> • Čím déle, tím hůře pro matku i tele.
4. Získávání mleziva	<ul style="list-style-type: none"> • Omytí vemene, odstříky, včasné vydojení 1-2 hod. po otelení. • Čisté, vydesinfikované nádoby, dojačky. • Kontrola kvality mleziva. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nečekat na první vydojení v dojrně! • Mlezivo je vzácny nápoj, zásadně neředit! • Nedojit znečištěná vemena.
5. Zkrmování a kvalita mleziva	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrolovat kvalitu kolostrometrem. • Zkrmovat pouze kvalitní mlezivo. • Méně kvalitní zamíchat do směsného pro starší telata. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zásadně nezkrmovat mlezivo od krav paratuberkulózních, BVL, BVD či IBR. • Eliminovat mlezivo od mastitidních krav či mlezivo se stopami krve.

Pozn, BVL – leukóza; BVD – boviní diarhoe

FAKTOR	CO ZABEZPEČIT ?!	ČEMU SE VYHNOUT ?!
6. UCHOVÁNÍ mleziva	<ul style="list-style-type: none"> • Po nadojení mleziva je vhodné ho zchladit nebo zamrazit • Zmrazovat pouze kvalitní mlezivo do plastových sáčků s popiskou. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uchovávat mlezivo při teplotě místnosti je hrubý přečin. • Nekvalitní mlezivo od jalovic a mastitidních krav neuchovávat. • Mlezivo zásadně nepasterizovat.
7. KDY a JAK zkrmovat?	<ul style="list-style-type: none"> • Ideální je do 1 hodiny po narození. • Zdravé čerstvé mlezivo od vlastní matky. • Zkrmit přes cucák 2 a více litrů mleziva co nejdříve. • Do 6 hodin věku zkrmit druhou polovinu dávky. • Nebo jícnovou sondou „nalít“ do telete 3,5-4 l mleziva. • Desinfikovat cucáky, nádoby. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mlezivo získané před otelením není kvalitní mlezivo! • Nečekat až se tele samo postaví !! • Sání telete od matky nezabezpečí dostatečný přísun IG. • Menší dávky < 2 l jsou málo účinné. • Znečištěné cucáky a nádoby → zdroj nákaz. • Nemocná telata musí mít nádoby oddělené.
8. Vlastní OŠETŘENÍ TELAT po narození	<ul style="list-style-type: none"> • Okamžitá desinfekce pupku jodovou tinkturou (7 %). • Samostatný box pro tele – bez průvanu, v čistotě a suchu. • Kontrolovat efektivitu mlezivové výživy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Desinfekce pupku aerosolem je min. účinná. • Skupinové ustájení telat po narození je plánovaná „vražda“!!

Jak se poznají riziková telata?

Poznávají se podle následujících hledisek:

POZDNÍ PŘÍJEM MLEZIVA	Do dvou hodin po narození musí tele dostat alespoň 2 litry kvalitního mleziva, za další 2 hodiny další 2 litry. Celkem za 24 hodin min. 6 litrů.
VÝŽIVA MATEK	Při nedostatku energie a bílkovin v poslední třetině březosti dochází ke snížení porodní hmotnosti telat a zejména ke snížení hmotnosti hnědé tukové tkáně u plodu, a tedy k omezení zdrojů tepla u mláďete.
PORODNÍ STRES	Po těžkém porodu se u novorozených telat rozvíjí těžká hypoxie a porucha acidobazické rovnováhy (metabolická acidóza). Toto narušení vnitřního prostředí organismu vede k významnému snížení produkce tepla u mláďat.
TELENÍ BEZ DOHLEDU	Novorozené tele je schopno vzdálit se od matky, která může ležet mimo dosah jeho akustického či pachového vnímání. Toto je častým jevem u vazného ustájení, ale i v prostorných skupinových porodních kotcích, zvláště u matek s mléčnou horečkou, s omezenou pohyblivostí, atd. Tele potom může delší dobu ležet na studené stájové podlaze, vzdáleno od matky.
MALÁ TELATA	Poměr mezi nízkou hmotností a velkou plochou vlastního těla telete umožňuje podstatně větší odvod tělesného tepla, než u telat větších.
VELKÁ TELATA	Porody velkých telat jsou většinou spojeny se zdravotními komplikacemi (pohmožděniny hrudníku, omezení dýchacích pohybů). Tím se navozuje metabolická acidóza snižující schopnost další produkce tepla. S tím souvisí i nižší příjem mleziva. Pozor i na poranění matek a porodních cest!
PŘEDČASNÁ TELENÍ	U příliš časně narozených telat jsou nejčastější příčinou podchlazení neodpovídající resp. nevytvořené energetické rezervy v samotném plodu.
CELKOVÉ OSLABENÍ	Málo vitální telata, jejichž příznakem je, že ani za 30 minut po narození nejsou schopna sama od sebe vstát, resp. ani se o to nepokusí.

Jaké jsou zásady první pomoci telatům při prvních příznacích onemocnění?

PŘÍČINA onemocnění resp. problému	možný DŮSLEDEK onemocnění resp. problému	činnost chovatele PRVNÍ POMOC event. náprava
TĚŽKÝ POROD	➔ úhyn, těžká poškození	➔ intenzivní péče o tele bezprostředně po narození telete
NOVOROZENECKÝ STRES	➔ oslabení telete, zhoršení imunitních schopností	➔ intenzivní péče o tele, co nejčasnější napojení mlezivem
PODCHLAZENÉ TELE	➔ snížená vitalita, nedostatečná intenzita růstu a vývoje	➔ okamžité vysušení, masáž, nahřáté osušky, vysoušeče vlasů, příp. speciální box s vyhřevnými lampami
SNÍŽENÁ AKTIVITA	➔ opožděný vývoj	➔ intenzivní péče o tele, pomoc chovatele při vstávání a napojení

SNÍŽENÁ HLADINA KREVNIHO CUKRU (HYPOGLYKÉMIE)	➔ oslabené tele, zvýšená citlivost k okolnímu znečištěnému prostředí	➔ co nejčasnější příjem mleziva v min. dávce 2,5 l, po 4 až 5hodinách druhá dávka
ACIDÓZA	➔ četnější výskyt zdravotních problémů	➔ co nejčasnější příjem mleziva, napájení i 4x za den
NEDOSTATEČNÉ OKYSLIČENÍ ORGANISMU	➔ poškození mozku, úhyn telete	➔ bezprostředně po narození použít kyslíkovou masku, masáž, čerstvý vzduch
INFEKČNÍ ONEMOCNĚNÍ	➔ průjmy, zápaly plic, otravy krve	➔ ustájení ve VIB, čistota prostředí, ošetření pupku, desinfekce VIB a stání, včasný příjem mleziva, telata nepřesunovat před 56dnem do skupinových kotců

Chladový stres u novorozených telat

Bezprostředně po narození se každý novorozenec dostává do tepelné nepohody, protože z vnitřního a optimálního teplotního prostředí dělohy matky přechází do podstatně chladnějšího venkovního prostředí. Odpařováním (evaporací) plodových vod a hleny z povrchu těla u něho vznikají tepelné ztráty, které ho významně zatěžují. Tyto ztráty dramaticky narůstají, pokud je tele současně s nízkými teplotami ovlivňováno vyšší vzdušnou vlhkostí a prouděním.

Jestliže se novorozené tele octne na několik hodin na betonové podlaze či v prostoru oběžného shrnovače, navíc vzdálené od matky, může to vést k silnému podchlazení. Zkušenému chovateli je toto jasné, když zjistí vlhkou, slizkou srst telete a velice chladné končetiny.

Chladový stres začíná u novorozených telat pod kritickou teplotou prostředí, která činí +9 °C, a to v podmínkách bez průvanu. Jestliže je tato teplota nižší, musí tele svůj tepelný výdej do prostředí omezit a zároveň produkovat více tepla, a tím udržet rovnoměrnou, resp. stabilní tělesnou teplotu.

Důležité je si zapamatovat, že k podchlazení organismu může dojít i při velmi vysokých teplotách okolního prostředí! (Např. neosušené novorozené tele vystavené slunečnímu záru ve VIB s mylným předpokladem, že sluneční teplo jej dokonale vysuší!).

U slabých telat ve věku 4 týdnů je spodní hranice prostředí okolo 0 °C, u masných telat o 100 kg živé hmotnosti dokonce -14 °C. Teprve pod touto teplotou je tele vystaveno chladovému stresu.

Jak zjistit podchlazení u telat?

Měření rektální teploty.

Tělesná teplota telete je v normálních podmínkách cca 0,5 °C nad úrovní rektální teploty matky bezprostředně po porodu. To znamená, že v prvních 15 až 30minutách života telete se pohybuje v rozmezí 38,5 °C až 39,5 °C (40,5 °C do 2 hod. po narození), pak ji lze považovat za fyziologickou – normální. Obtíže vznikají, když je teplota nižší, než je uvedená hodnota.

Jak pečovat o podchlazená telata?

Tělesnou teplotu podchlazených telat lze zvýšit celou řadou metod přívodu tepla z vnějšku.

- 1. DOKONALÉ OSUŠENÍ VLHKÉHO TELETE** věchty suché čisté slámy a nebo ještě lépe nahřátými osuškami. Tele se vytírá do sucha!
- 2. VYUŽITÍ JEDNÉ ČI VÍCE INFRALAMP NEBO TEPELNÝCH ZÁŘIČŮ**, a to v uzavřené zateplené místnosti.
Infralampy a jiné zdroje tepla mohou působit i opačně. Dojde často k vyššímu výdeji tělesného tepla v důsledku rozšíření vlásečnic ve tkáních a silnějšího prokrvení kůže. To může často vést až k šokovému stavu, kdy se podchlazení může i nadále zhoršovat. Jestliže se tele samo pokouší z okruhu vyzařování lamp přesunout na jiné, neozářené místo, potom je to příznakem nepohody či dokonce hrozícího popálení kůže.
Zavěšení INFRALAMP do VIB v chladných ročních obdobích je jen výkřikem několika nepoučených chovatelů. Toto opatření je pro zdravá telata absolutně zbytečné, ba dokonce škodlivé!
- 3. RYCHLÉ VYSOUŠENÍ POVRCHU TĚLA SPOJENÉ S VYTÍRÁNÍM (MASÁŽÍ)** pomocí silnějších vysoušečů (fénů) zapojených na „vlažný“ provoz, nebo směrovými, ale vlažnými ventilátory. Tele se několik minut fénuje, a to do doby, než ošetřovatel uzná, že srst je dokonale suchá. Tato procedura může trvat i více než 60 minut. Je nutné poznamenat, že touto rutinou se nabízí velká šance k záchraně telete.
- 4. Rizikové tele se po osušení „obleče“ do SPECIÁLNÍ TEPELNÉ UPRAVENÉ „VESTIČKY“**, která chrání boky, hřbet a záď a umožní teleti přežít první 2 až 3 dny života. Po tomto období se „vestička“ vypere a vysuší.

Jaké jsou zásady a doporučení pro přežití telat v chladových podmínkách prostředí?

- 1. SNIŽOVÁNÍ ZTRÁT TĚLESNÉHO TEPLA ODPAREM**
z vlhkého povrchu těla. V přirozených podmínkách může kráva o své tele pečovat tím, že ho i dlouhodobě olizuje, a tím jej vysušuje a prokrvuje. Zároveň je to stimulace ke vstání a prvnímu přístupu ke struku. Naše pozorování zaznamenala, že při teplotě prostředí -17 °C kráva olizovala tele s krátkými přestávkami i přes 120 minut. Tele bylo i v těchto relativně krutých podmínkách absolutně životaschopné. Telata v lidské péči musí být osušována intenzivním třením slámou či osuškami.
- 2. VČASNÉ NAPOJENÍ TELETE MLEZIVEM**
Energetické rezervy telete po narození jsou nepatrné. Proto je rychlý přísun energeticky bohatého kolostra tím nejlepším opatřením. To je zvláště nutné při chladném počasí. Kolostrum není jen energie, ale je to zdroj protilátek. Tyto po příjmu mleziva procházejí střevní sliznicí do krevního oběhu, a zajišťují tím pasivní ochranu telete před vznikem alimentárních a z části i respiračních onemocnění. Minimální příjem činí **2 l kvalitního a teplého mleziva do 2 hodin po narození**, t.j. v době, kdy je propustnost střevní sliznice pro protilátky „stoprocentní“. Pokud přijme více, je to vynikající! Osvědčuje se dokonce dávka 3,5 l mleziva podávaná tzv. „násilně“ jícnovou sondou. Je to sice „nefyziologické“, ale na druhou stranu „stoprocentně“ účinné. To potvrzují i zkušenosti chovatelé v České republice.
- 3. UMÍSTĚNÍ TELETE NA VRSTVU DLOUHÉ SUCHÉ SLÁMY**
(asi 25 cm vysokou), která vytváří dobrou izolační vrstvu mezi tělem telete a chladnou zemí či podlahou. Ta vytváří jakýsi „pelech“ či hnízdo, které zvýší chráněnou plochu těla.

4. OCHRANA TELETE PŘED NADMĚRNÝM PROUDĚNÍM

průvanem, deštěm, sněhem spojeným se silným větrem atd.

5. ZAJIŠTĚNÍ ADEKVÁTNÍ VÝŽIVY

po celou dobu odchovu. Pod slovem adekvátní rozumíme:

- ➔ pravidelné, ale nikoliv nadměrné (4,5 l) napájení teplým mlékem či MKS,
- ➔ od 3. dne věku dostatečný a celodenní přístup k čisté vodě,
- ➔ od 1. týdne věku předkládání kvalitního starteru až do objemu 2 kg do odstavu,
- ➔ odchov do odstavu bez sena.

6. PRAVIDELNÁ KONTROLA ZDRAVOTNÍHO STAVU

zkušeným ošetřovatelem, chovatelem a veterinárním lékařem (nikoliv však jako poslední opatření). Včasné rozpoznání onemocnění u telete může značně přispět k jeho vyléčení.

Pokud chovatel u telat zjistí svalový třes,
a to nejen bezprostředně po vlastním porodu, lze s jistotou zkonstatovat:

NEDOSTATEČNOU PÉČÍ ČI OPERATIVNÍ CHYBU

Pokud telata mají na pohmat studené končetiny a ušní boltce a klesá-li jim rektální teplota pod fyziologickou hranici, dostává se jejich organismus do stavu podchlazení a je nutné OKAMŽITĚ JEDNAT DLE PŘEDCHOZÍCH DOPORUČENÍ

Zvýšenou pozornost obecně zasluhují méně vitální telata

Je nutné upozornit na odpovídající výživu a celkové chovné podmínky krav-matek.

s tím souvisí

odpovídající doba pobytu vysokobřezích krav a jalovic v místě telení a odchovu telat

řádná příprava ustajovacích podmínek pro vlastní otelení (nejlépe v individuálních porodních kotcích)

individuální odchov telat v mlezivovém a mléčném období

Jaké jsou termoregulační schopnosti telete?

ukazatel	LETNÍ období		ZIMNÍ období	
	tropický den teplota >30 °C	letní den teplota ≥ 25 °C	nad bodem mrazu	mrazový den
teplota vzduchu (°C)	+30 až +35	+25 až +30	0 až +5	<-20 až >-10
rektální teplota (°C)	39,3	39,5	39,0	39,6
dechová frekvence (n.min ⁻¹)	60 až 65	50 až 58	26 až 32	32 až 36

Jak zjistíme tepelný stres u telat?

Největším problémem venkovního ustájení nejsou vysoké koncentrace škodlivin, např. plyny, průvany, prach, ale vysoké teploty!

Hodnoty teplot a intenzity slunečního záření v letních měsících velmi často překračují kritické hodnoty. Zvláště tam, kde nebylo možné zvířatům poskytnout stín nad chovným prostorem. Z našich měření u některých typů VIB se naměřily hodnoty dokonce +34 °C a krátkodobě až +47 °C. U polyetylenových bílých VIB přesahovala teplota více než 6 hodin dokonce 40 °C. O málo chladnější byly sklolaminátové VIB bez stropní ventilace. U plachtových VIB s vysokým podhledem a stropní ventilací byla teplota o 5 až 7 °C nižší oproti typům předchozím.

Jak pomoci telatům při tepelném stresu?

- ⚠ zastínit výběhy
- ⚠ zamezit pronikání slunečního záření v kritických odpoledních hodinách
- ⚠ vhodně situovat VIB na S či V
- ⚠ nezamezit nevhodným situováním přirozenému proudění vzduchu, např. umístěním VIB mezi stáje, resp. objekty
- ⚠ zabezpečit volný průchod vzduchu VIB využitím zadní síťové stěny či rolovací fólie
- ⚠ výstavba pultové střechy nad výběhy VIB či nad krmíštěm, což je však nákladnější
- ⚠ eliminovat oslunění či naopak zamokření krmiva
- ⚠ využít evaporační ochlazování telat pomocí pojízdných zahradních postřikovačů
- ⚠ u kritických stavů spolupracovat s veterinářem
- ⚠ co nejčastější předkládání chladnější napájecí vody

Průjmy telat v mléčném období výživy - příčina ztrát a neúspěchů

Výslednicí oslabení telete bývá často ten nepříjemný pohled na znečištěné zádě telat výkaly s „hořčicovou“ konzistencí a barvou.

Průjmující tele je tou nejcharakterističtější vizitkou nekvalitního chovatele či ošetřovatele.

Tele, u kterého proběhne průjem, zůstává většinou i nadále problémové!

Už od narození telete jsou všechny výhybky životní dráhy telete nastaveny na průjmová onemocnění. V přírodě jsou telata naštěstí izolována od stáda v relativně sterilním přírodním prostředí s nepatrným výskytem kravských výkalů. Naproti tomu ve stáji začíná teleti boj s infekcemi již v porodních cestách. Novorozené tele je vystaveno zcela bez ochrany nepřátelskému prostředí plnému nositelů infekce ve výkalech či zkvašené moči, vůči mouchám apod. Imunitní systém telete je vybudován teprve v průběhu prvních 6 až 8 týdnů života.

A právě po tomto období je tele maximálně zatíženo původci chorob, zvláště alimentárních. Zdroje onemocnění přes dutinu tlamní zahajují svoji škodlivou činnost, která končí v tenkém střevě.

Každý den, kdy má tele průjem, zhoršuje celý průběh odchovu, protože celý organismus zaostal.

- *Průjmující tele přijímá podstatně méně krmiva než zdravé. Z výzkumu se potvrzuje, že průměrné přírůstky u takto postižených telat se pohybují max. 150 až 200 g na kus a den.*
- *Až 10 dní po proběhlém průjmovém období je metabolismus telat hluboko pod optimem. Narušení hospodaření s mineráliemi totiž významně brzdí další růst.*
- *Průjem u telat, která jsou oslabena, probíhá intenzivněji a častěji než u telat zdravých, což samozřejmě zvyšuje náklady na odchov.*
- *Průjmy jsou způsobeny bakteriemi a viry. Nesmí se zapomínat, že významným zdrojem je i management, který zapomněl na dodržení pravidel při kolostrální výživě a hygieně, což je mnohdy prapůvodcem průjmových onemocnění.*

Jaké je čtrnáctero chovatelských zásad prevence proti průjmům u telat?

- 1.** Připravit krávy na telení optimálním složením krmné dávky, ustájením na úrovni welfare a ošetřováním spolehlivým a znalým pracovníkem.
- 2.** Novorozená telata je bezpodmínečně nutné oddělit od krav co nejdříve.
- 3.** Pravidelně čistit a desinfikovat VIB, nejlépe vodní parou.
- 4.** Pravidelně a odděleně ukládat nadbytečné mlezivo dobré kvality v dávce po 0,5 l a konzervovat jej zmrazením.
- 5.** a) Novorozené tele musí být osušeno na perfektně podestlané podlaze či na omyvatelné matraci.
b) Nechme tele olízat krávy, a to jen tehdy, jestliže je zdravá.
- 6.** Event. dotace novorozeného telete směsnou vitaminózní dávkou (A + E) před podáním mleziva je vysoce efektivní.
- 7.** První dávka mleziva, která je pro imunitu telete rozhodující, by měla činit nejméně 1,5 až 2 l, ale pokud se použije jícní sonda, lze použít i více než 2,5 l, což je pro zdravotní stav telete významné.
- 8.** Je nutné přezkoušet kvalitu mleziva kolostrometrem, včetně jeho teploty.
- 9.** Postupně zvyšovat spotřebu kvalitního mleziva (dietetické aspekty).
- 10.** Nezapomínat na alespoň 2x denní předkládání čerstvé vody.
- 11.** V některých chovech se vyplatí vakcinace telat na E. coli.
- 12.** Častěji se objevují v našich chovech příznaky nedostatku železa (chudokrevnost, zakrslost) a ostatních stopových prvků (olysalost atd.).
- 13.** Hlídat výskyt much a chránit před nimi telata všech kategorií. Pozor na startery s přídavkem melasy v letním období!
- 14.** Tam, kde se pozapomnělo napájet telata okyseleným mlékem či MKS, by se tato osvědčená metoda, zvláště pro horké letní dny, měla znovu „oprášit“ a začít ji aplikovat.

Co s průjmujícím teletem?

Proti průjmům nasadit terapii s energií a tekutinami. Průjmy u telat nesmějí vést chovatele k vynechání krmení mlékem! Tele musí přijímat energii!

Právě vysocestravitelný mléčný tuk dodává tělu množství energie, tolik nutné při tomto onemocnění. Tele musí být k tomu přikrmováno 2 až 3x denně směsí elektrolytů. Chovatel musí zabránit ztrátám vody v těle. Množství vody v těle zdravého telete činí asi desetinu tělesné hmotnosti 50 kg = 5 l. U průjmujících telat se zvyšuje denní spotřeba vody až na 8 litrů. V praxi toto nepodceňovat! Ztráty na hmotnosti průjmujících telat jsou způsobeny vesměs špatnou dietou. Několikadenní tele spotřebuje na jednu dávku max. 2 l tekutiny. Nemocné tele musí pít častěji.

Tele v tomto stadiu průjmu ztratilo tolik tekutin a elektrolytu, že to zhoršuje životně důležité životní pochody, resp. celkový metabolismus, což se odráží na tepové i dechové frekvenci. I v tomto stadiu může být 75 % telat zachráněno, pokud zařadíme do léčby infuzi podanou veterinářem, která zamezí „překyselení“ krve. Hodnota pH se poněkud zvedne. Za několik hodin lze spatřit znatelné zlepšení. Tele vstává a navrácí se mu sací reflex.

- Pokud tele ještě stojí, má ještě zájem o pití, potom je nutné dosáhnout ukazatele spotřeby tekutiny v množství 5 % živé hmotnosti.
- Leží-li tele (viz tab. příznaků), potom chovatel musí do něj vpravit 5 až 8 %.
- Každé zhoršení znamená ohrožení života. Pokud sací reflex vyhasíná, znamená ulehnutí a bezvládní telete. Teplota klesá pod 38,5 °C.
- Uvědomělý chovatel nepodceňuje zdravotní stav telete a včas volá veterinárního lékaře!

ENERGIE a TEKUTINY

Průjmy u telat nesmějí vést chovatele k **VYNECHÁNÍ KRMENÍ MLÉKEM !!!**

☞ Tele musí přijímat energii. Vysoce stravitelný mléčný tuk dodává tělu množství energie, tolik nutné při tomto onemocnění.

☞ Průjmující tele musí být k tomu napájeno 2 až 3x denně směsí elektrolytů

☞ Chovatel musí zabránit ztrátám vody z těla.

MNOŽSTVÍ PŘIJÍMANÉ VODY	
<i>u zdravého telete</i>	<i>u průjmujícího telete</i>
1/10 tělesné hmotnosti (50 kg = 5 l)	se zvyšuje až na 8 l denně

☞ **Několikadenní** tele spotřebuje na jednu dávku max. 2 l tekutiny.

☞ **Nemocné** tele musí pít častěji.

Jaký je optimální napájecí režim u průjmujícího telete?

Období	Množství	Nápoj
ráno	1,5 – 2,0 l	Plnotučné mléko
dopoledne	1,0 – 1,5 l	Elektrolyt, čaj
poledne	1,5 – 2,0 l	Plnotučné mléko
pozdní odpoledne	1,0 – 1,5 l	Elektrolyt, čaj

Jaké jsou příznaky dehydratace telete?

Stupeň dehydratace	Chování telete	Příjem vody	Příznaky na kůži	Ztráta vody (%)
LEHKÝ	Tele stojí	projevující se žízeň	kožní řasy se po palpaci ihned regenerují	5
STŘEDNÍ	Tele již leží	žízeň je redukována	kožní řasy se po palpaci regenerují pomaleji	5 až 8
VYSOKÝ	Tele leží nehybně	odmítání pití	kožní řasy po palpaci se nevrací, oči jsou vpadlé, reakce zvířete je narušena	8 až 12 (letální stav)

Jaká je prevence poruch zažívacích orgánů telat?

- ➔ Z experimentů vyplývá:
  - při napájení telat vědry je výhodnější alespoň prvních 10 dní zvýšit četnost krmení na 3 až 4x za 24 hodin
  - sníží se dávka mléka na únosnější objem.
- ➔ Zbytky mléka z cucáků se musí bezprostředně odstraňovat. Vědra i láhve omývat!
- ➔ Při užití NAPÁJECÍHO AUTOMATU se musí přívodné hadice a cucáky co nejčastěji čistit, spolu s přezkoušením funkční jistoty zařízení.
- ➔ Mléčnou krmnou směs dávkovat přesně, se správnou teplotou vody, a tím snížit vytváření hrudek, shluků či sedimentů.
- ➔ Ošetřovatelé musí pracovat s dostatečnou péčí a pozorností.
- ➔ Alespoň jedenkrát denně zkontrolovat reálnou spotřebu mléčného nápoje!
- ➔ Seno při starterové výživě zásadně nepředkládat. Starter nesmí být měkký a nekonzistentní. Vyloučit z krmení takový starter, který se lehce drolí mezi prsty.
- ➔ Zastoupení zrnin ve starteru se musí postupně zvyšovat až na 50 % objemu!
- ➔ Ve VIB se musí v pravidelných intervalech podestýlat a větrat.
- ➔ Denně u telat pozorujeme a sledujeme životní projevy, které nám signalizují poruchy zdraví.
- ➔ Eliminovat zbytky rozlitého mléka nebo mléčného nápoje.
- ➔ Eliminovat výskyt much a používat všechny dostupné prostředky v boji proti nim.

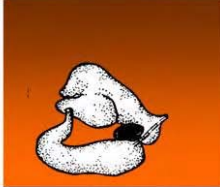

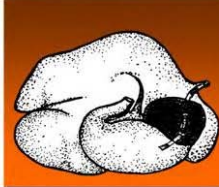
Šest zásadních chyb při krmení telat

6 ZÁSADNÍCH CHYB při krmení telat

- 1** ZAŽIVACÍ TRAKT TELAT (první 4 týdny života) není ještě plně funkční jako u starších zvířat. Proto se krmení telat musí věnovat daleko větší pozornost.

Porovnání objemů PŘEDŽALUDKŮ a SLEZU u telat v závislosti na věku

			
předžaludky 0,75 l	předžaludky 6 l	předžaludky 14 l	předžaludky 90 l
slez 2 l	slez 6 l	slez 7 l	slez 10 l
poměr 25:75	poměr 50:50	poměr 65:35	poměr 90:10
několik dní	8 týdnů	12 týdnů	1 rok

- 2** Často se chovatel snaží „dostat“ do telate **NADMĚRNÉ MNOŽSTVÍ MLÉKA**.

Toto nebezpečí vzniká zvláště při: ● *napájení z věder* ● *2x denním napájením*

- 3** Naopak **MALÉ DÁVKY MLÉKA** vedou k nepřetržitému pocitu hladu, olizování srsti, pití moče apod.

4Při krmení MKS má velký význam její správná **KONCENTRACE**.**ZVÝŠENÁ** koncentraceVytváření chuchvalců,
sraženin ve slezu**SNÍŽENÁ** koncentrace (< 80 g MKS na 1 vody)

Nedokonalé srážení ve slezu

Obtíže v zažívacím systému → tympanie

PRŮJEM**5**Zkrmování **OVSA** či **OVESNÝCH VLOČEK**
a **LNĚNÉHO SEMÍNKÁ**.**nadýmání, enteritidy**Vytváří se sliz, který je v prvních 14 dnech enzymaticky
nerozložitelný → působení nežádoucích bakterií**6**Přikrmování **KUKUŘIČNOU SILÁŽÍ** či **MÉNĚ HODNOTNOU**
VLÁKNINOU v prvních čtyřech týdnech života**NEBEZPEČÍ OD OSIN, PLUCH, TVRDÝCH ČÁSTIC**

poranění sliznic → záněty

ANO - pro kvalitní starter !!!**Doporučení pro praxi:**

- Zkrmování ovsu či ovesných vloček a lněného semínka může vést k nadýmání a enteritidám (zánětům) zažívacího traktu, protože vytvořený sliz z tohoto krmiva není možné enzymaticky rozložit. Tohoto procesu se však velmi často zhostí nežádoucí bakterie.
- Nebezpečím pro telata v prvních 4 týdnech života je přikrmování např. kukuřičnou siláží s méně hodnotnou vlákninou. Pevné krmivo může vést k přeplnění slezu. Zvláště nebezpečné jsou osiny, pluchy a ostatní tvrdé částice, které mohou poranit sliznice a mohou tak způsobit záněty slezu. Kvalitní starter nepoškozuje zažívací trakt!
- Pozor na nadměrné množství mléka při pití z věder!
- Špatná technika napájení → mléko teče do tenkého střeva nebo do nefunkčního bachůrku → srážení mimo vlastní slez → hnilobné procesy (kvašení) → tympanie → průjem → možný úhyn.
- Naopak malé dávky → nepřetržitý pocit hladu → neklid → olizování srsti → bezoárové koule → pití moči → zánět slezu.
- Zvýšená koncentrace MKS → vytváření chuchvalců a sraženin ve slezu.
- Snížená koncentrace MKS (naředění nebo <80 g MKS na 1 l vody) nedokonalé srážení ve slezu.
- Horké nebo studené nápoje → nadýmání → enteritidy (záněty zažívacího traktu).

Jak předcházet vzájemnému vysávání telat?

Už před více než 20lety jsme prokázali, že telata odchovávaná ve VIB se po převodu do skupin vzájemně vysávala méně často, oproti telatům odchovávaným ve skupinových kotcích.

Ke stejným výsledkům dospěli pracovníci Švýcarského centra pro welfare chov hospodářských zvířat v Tänikenu. Třináct švýcarských farem bylo analyzováno a zjistilo se, že v útlém věku telat do dvou měsíců „nedráždivé“ prostředí VIB působí na telata i v pozdějším věku. Vyhaslý sací reflex se přenáší do pozdějšího věku. Velký vliv na výskyt této anomálie má také systém krmení.

VZÁJEMNÉ VYSÁVÁNÍ TELAT

Poznátky z ČR

- ☞ Telata odchovávaná ve VIB se po přesunu do skupin vzájemně vysávala méně často oproti telatům odchovávaným ve skupinových kotcích.

Poznátky ze zahraničí

- ☞ Na 13 švýcarských farmách bylo prokázáno, že v útlém věku telat do 2 měsíců „nedráždivé“ prostředí VIB působí na telata i v pozdějším věku. Vyhaslý sací reflex se přenáší do pozdějšího věku.

Doporučení PRO PRAXI

- ☞ Telata mají menší výskyt vzájemného sání při krmení přes cucáky do věku alespoň 30 dnů.
- ☞ VIB by měly mít prostornější výběh (alespoň 1,5 m²).
- ☞ Vhodné je poskytnout teleti ve VIB hračku (zavěšený míč, plastovou láhev apod.).
- ☞ Musí být zcela vyloučen nedostatek energie v krmivu.
- ☞ Dostatek napájecí vody! Zvláště bezprostředně po krmění MKS musí být voda bezvýhradně zajištěna !!

Takto tzv. „zdvojené VIB“ není dobrý nápad...dochází ke vzájemnému vysávání, a tím i zánětům pupků. Je to však vhodné pro nařízený skupinový odchov po 56. dnu věku telat, a to jako „školka“.

Jaké je další rizikové období u telat? OBDOBÍ CHŘIPEK!

Chřipky zanechávají nesmazatelné stopy v plicních tkáních, snižují vitální kapacitu plic, a tím i ovlivňují následnou užitkovost.

- Nastupuje vždy s počátkem vlhčího ročního období.
- Ideální rozvoj v nevětraných, zateplených objektech.
- Vždy spojeno se ztrátami telat.
- Největší frekvence výskytu → do 3 měsíců věku.
- Incidence chřipky má vzestupný charakter (ročně o 0,15 %).
- Celkové ztráty na šetřených podnicích činily až 11 %, z toho 7,2 % ztrát u telat v období peripartálních.
- Roční přírůstek ztrát byl 0,2 %.
- Tendence negativně ovlivňující výběrovou základnu při doplňování stáda, zvláště u stád s problémovou plodností a vysokým podílem novorozených býčků.
- Následný nákup telat je vždy spojen s nebezpečím zavlečení chřipky.

DŮSLEDEK: ZAOSTÁVÁNÍ zvířat ve vývinu

(kohoutková zábrana → dosah hlavy v krmném žlabu → menší příjem krmiva → užitkovost atd.)

Někteří odborníci tvrdí, že průjmová onemocnění jsou **vesměs nemocemi dýchacích cest**. Jsou to systémová onemocnění ➤ *odolnost telete* ➤ *kvalita prostředí* ➤ *původce nemoci* (viry, bakterie, parazité..)

Jak se bránit chřipce telat?

- 1.** Nejdůležitějším opatřením při boji s chřipkovým onemocněním je zlepšení podmínek vlastního odchovu.
- 2.** Eventuální pomoc při telení se děje v čistých, suchých, dobře větratelných, nejlépe v individuálních porodních kotcích.
- 3.** Co nejčasnější příjem mleziva u novorozených a zcela suchých telat.
- 4.** Vytvořit optimální podmínky odchovu telat ➤ sucho, chladno, bez průvanu. Venkovní klima ve VIB tyto podmínky zcela splňuje.
- 5.** Odpovídající doplnění zásob telete vitamínem A a E, ale také stopovým prvkem selenem. Vše po poradě s veterinárním lékařem!
- 6.** Nakupovaná zvířata musí být chována od stáda odděleně. Dobré je tato telata vakcinovat.
- 7.** Zvláštní pozornost věnovat ochraně proti virovým nákazám a zcela vyloučit skupinové ustájení.
- 8.** Nová „móda“ individuálního ustájení telat v tzv. „přístřešcích“ může přinést při nedostatečném větrání velké chovatelské zklamání. Přístřešek se nesmí stát teletníkem!
- 9.** Tvorba preventivního plánu ve spolupráci s veterinárním lékařem by měla být základem prevence tohoto onemocnění.

Jaké jsou přednosti a nedostatky různých technik krmení v období mléčné výživy?

(bez techniky odchovu kojnými kravami)

PŘÍJEM MLÉČNÉHO NÁPOJE Z VOLNÉ HLADINY

POZITIVA

- ☺ Snazší údržba samotných napájecích nádob v porovnání se systémem napájení pomocí gumových struků.
- ☺ Dřívější návyk na příjem tekutin (zejména vody).
- ☺ Rychlejší příjem mléčného nápoje v období nízkých teplot.

NEGATIVA

- ☹ Méně fyziologický způsob.
- ☹ Neproslinění nápoje.
- ☹ Hypotéza o zvýšeném výskytu projevů vzájemného vysávání telat.
- ☹ Hlava telete v pozici umožňující tok mléka do bachoru.
- ☹ To může vyvolávat poruchy trávení včetně nadýmání a průjmových onemocnění.
- ☹ Neprokázaná tvrzení o nižším růstu oproti metodě sání.
- ☹ Vyšší závislost na preciznosti lidského faktoru (množství, homogenizace MKS, mikrobiální znečištění).
- ☹ Hypotéza o vyšším výskytu „cucavých“ krav.

PŘÍJEM MLÉČNÉHO NÁPOJE SÁNÍM Z VĚDRA

POZITIVA

- ☺ Sání vychází z nepodmíněného reflexu, který je pro telata zcela přirozený.
- ☺ Delší doba příjmu mléka v porovnání s pitím z volné hladiny vědra.
- ☺ Hlava telete je při pití zdvižená a mléko se dostává trávicím traktem přímo do slezu.
- ☺ Sání mléka pomocí gumového struku zajišťuje jeho dostatečné proslinění a napomáhá tak lepšímu trávení.
- ☺ U tohoto systému napájení se tvrdí, že je dosahováno vyšší intenzity přírůstku.

NEGATIVA

- ☹ Podávání mléka je závislé na lidském faktoru, který v mnoha případech není spolehlivý.
- ☹ Při nevhodné velikosti otvoru gumového struku (příliš malý, nebo příliš velký) dochází k nedostatečnému proslinění a možným projevům poruch trávení mléka.
- ☹ Nedostatečné nebo přílišné množství, nevhodná teplota, nedokonalé rozmíchání mléčné krmné směsi, mikrobiologicky znehodnocené mléko a nedostatečná očista napájecích nádob včetně gumových cucáků aj., jsou rezervami, které lze v řadě chovů nalézt bohužel i v dnešní době.
- ☹ Vyšší pracnost při očištění a desinfekci nádob a gumových cucáků.
- ☹ Rychlé chladnutí mléka a mléčného nápoje v období mrazů.
- ☹ Řada experimentů neprokázala rozdílnost v růstu telat při sání a napájení.

KRMNÉ AUTOMATY

POZITIVA

- ☺ Snížení podílu lidské činnosti v procesu napájení.
- ☺ Ošetřovatelé nejsou vystaveni působení nepříznivým povětrnostním vlivům.
- ☺ Identifikace telete a zaznamenávání množství přijatého mléka nebo MKS.

NEGATIVA

- ☹ Vyšší pořizovací a provozní náklady.
- ☹ Hygienu napájení je v porovnání s individuálním podstatně horší.
- ☹ Počáteční návyk vyžaduje lidskou pracovní sílu.
- ☹ Nezbytná vícedenní kontrola funkce zařízení.
- ☹ Zvýšený infekční tlak ve skupině telat, zvláště do 30dnů věku.
- ☹ V uzavřených stájích dochází k únavě prostředí v důsledku nedodržování optimálního mikroklima.
- ☹ Nemožnost kontroly pravidelného příjmu starteru u skupin telat.
- ☹ V II. měsíci věku narůstá četnost hierarchických bojů.
- ☹ Údajně se zvyšuje četnost vzájemného vysávání takto odchovaných telat v pozdějším věku.

Jakých chyb se dopouštíte při starterové výživě?

STARTEROVÁ VÝŽIVA

CHYBY při starterové výživě

- pozdní zahájení >7 dní věku telete
- rozdrčené granule
- málo celého zrna
- zaplísnění
- nadbytek mléčného nápoje >4 l
- přidavek sena
- nedostatek vody
- předčasný odstav < než 1,2 kg starteru

Seno při starterové výživě se nesmí podávat

Hrubá struktura starteru napomáhá správnému vývoji bacheru

Starterová výživa bez vody není účinná

Bachorová stěna telete (6 týdnů) při odlišném krmení?

pouze mléčný nápoj	mléčný nápoj + starter	mléčný nápoj + seno
		

Pramen: Pennstate Uni

Zřetelné rozdíly na vnitřní bachorové stěně jednoznačně hovoří o efektivnosti aplikace starteru ve výživě telat.

PŘÍČINY, RIZIKA A ZPŮSOBY NÁPRAVY CHYB PŘI ODCHOVU TELAT - DOPORUČENÍ PRO PRAXI

PORODNA

- ! volná, větraná porodna
- ! individuální porodní kotce (IPK)
- ! vhodné napajedlo s nezávadnou vodou
- ! správná chovatelská péče

Nedostatečné osvětlení

PŘÍČINA

- ❖ Výpadky el. energie.
- ❖ Nefunkční zářivky a osvětlovací tělesa.
- ❖ Nedostatečná čistota osvětlovacích těles.
- ❖ Nedostatečná výkonnost zářivek a osv. těles.
- ❖ Nevhodné umístění těles.

RIZIKO

- ⚠ Pracovní úraz.
- ⚠ Nezachycení začátku doby telení.
- ⚠ Nepostřehnutí zdravotních potíží u zvířat.
- ⚠ „Zašlápnutí a zalehnutí“ telat.
- ⚠ Špatná stimulace spouštění mleziva.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná údržba a kontrola elektroinstalace.
- 🔧 Udržovat čistotu osvětlovacích těles.
- 🔧 Pravidelné měření intenzity osvětlování.
- 🔧 Vhodné umístění výkonných svítidel.

Pavučiny a zkorodované kovové konstrukce

PŘÍČINA

- ❖ Pavučiny – nedostatečná výměna vzduchu v porodně.
- ❖ Koroze – nedostatečné proudění vzduchu společně s vysokou relativní vlhkostí.

RIZIKO

- ⚠ Tepelný stres v letních tropických dnech.
- ⚠ Stres matky a negativní ovlivnění průběhu telení.

NÁPRAVA

- 🔧 Dostatečná kubatura (min. 6 m³ na 100 kg ž.hm.)
- 🔧 Efektivní větrání bez průvanu.
- 🔧 Pravidelná kontrola mikroklimatu porodny.

Plošně malý porodní kotec, znečištěná podestýlka, skupinové telení

Pevné zděné stěny kotce, chybějící vizuální kontakt

PŘÍČINA

- ❖ Nedostatečná velikost porodního boxu.
- ❖ Velký počet plemenic na kotec.
- ❖ Nepravidelná asanace kotce.
- ❖ Neodstraňování plodových obalů.
- ❖ Nepravidelné intervaly v podestýlání.

RIZIKO

- ⚠ Stres vyvolaný poddimenzováním měrné plochy.
- ⚠ Zaujímání nefyziologických poloh při telení.
- ⚠ Zvýšený infekční tlak na matku i tele při skupinovém telení a nepravidelné asanaci kotce.
- ⚠ Podchlazení telete při delším setrvání na mokré podestýlce s rizikem jeho úhynu.

NÁPRAVA

- 🔧 Minimálně 9 m², lépe však 12 až 16 m² plochy kotce na krávu.
- 🔧 Pravidelná a řádná asanace (mechanická očista, desinfekce, likvidace plodových obalů aj.).
- 🔧 Sledování chování krav v porodních kotech.
- 🔧 Evidence zdravotních potíží matky a telete v období bezprostředně po porodu – nutnost hledat příčiny již v době porodu.

Chybějící napajedla, nízká hladina a znečištění vody sedimenty a řasami

PŘÍČINA

- ❖ Hrubé pochybení managementu v případě výběru napajedla.
- ❖ Nedostatečný průtok vody napajedlem, nedostatečný objem atd.
- ❖ Nepravidelné termíny v údržbě a čištění napajedel.
- ❖ Absence denních kontrol funkčnosti napajedel.

RIZIKO

- ⚠ V případě absence napajedla – riziko dehydratace (porod je totiž velkou ztrátou vody v organismu).
- ⚠ Ve dnech s tropickými teplotami – tepelný stres.
- ⚠ Zatlívající zbytky krmiva – nebezpečné toxiny.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelné kontroly (revize): objemu, celkového stavu, funkčnosti, napouštění, kvality napájecí vody.
- 🔧 Pravidelná hygiena napajedel (čištění).
- 🔧 Kontrola vodovodního řadu, včetně jeho pravidelného čištění.

Frekvence dýchání u krav před otelením je zrychlená

PŘÍČINA

- ❖ Tepelný stres – vysoká teplota prostředí.
- ❖ Onemocnění dýchacího aparátu.

RIZIKO

- ⚠ Předčasný porod.
- ⚠ Rozvoj onemocnění dýchacího aparátu.
- ⚠ Pokles následné užitkovosti.

NÁPRAVA

- 🔧 Zajistit dostatečné provětrávání stáje.
- 🔧 Zamezit vzniku tepelného stresu – evaporační ochlazování.
- 🔧 Zajistit dostatek napájecí chladné vody.

Výtluky podlahy a její zamokření

PŘÍČINA

- ❖ Betonáž nevhodným materiálem.
- ❖ Vysoká vlhkost a neodstraňování mokré podestýlky a plodových obalů.
- ❖ Neopatrná manipulace se stroji a narušování podlah kotců.

RIZIKO

- ⚠ Poranění končetin matky.
- ⚠ Při porodu riziko poranění u telete.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná kontrola kvality podlah.
- 🔧 Operativní řešení a náprava betonováním.
- 🔧 Denně odstraňovat znečištěný a mokrý podestýlkový materiál.

„Prádelnové“ klima v zimním období, tj. vysoká relativní vlhkost a nízká teplota vzduchu

PŘÍČINA

- ❖ Protékající napajedlo.
- ❖ Nepravidelné odstraňování podestýlky z kotců.
- ❖ Neprovětrávání stájí.
- ❖ Nepravidelný odklíz mrvy ze stáje.

RIZIKO

- ⚠ Zatížení organismu matky vysokou relativní vlhkostí.
- ⚠ Zvýšený infekční tlak (katary horních cest dýchacích, infekční onemocnění).
- ⚠ Bezprostřední poporodní zatížení organismu telete patogeny.
- ⚠ Koroze kovových prvků kotce a stáje.
- ⚠ Nevhodné prostředí pro ošetřovatele.

NÁPRAVA

- 🔧 Kontrola funkčnosti a pravidelné seřizování napajedel.
- 🔧 Pravidelné udržování suché podestýlky.
- 🔧 Zajistit dostatečné provětrávání stájí (současně ale eliminovat průvan).
- 🔧 Pravidelná kontrola celého prostoru stáje.

Hnilobný zápach

PŘÍČINA

- ❖ Nepravidelný odklíz mrvy ze stáje.
- ❖ Zahnívání zbytků krmiva či podestýlky s plodovými obaly.
- ❖ Nedostatečné provětrávání stájí.

RIZIKO

- ⚠ Zvýšený infekční tlak jak na matku, tak i na novorozené tele.
- ⚠ Dráždění sliznic matky a telete, ale i ošetřovatelů.
- ⚠ Riziko přenosu chorob mezi plemenicemi.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná mechanická očista porodních kotců.
- 🔧 Řádná asanace porodních kotců a stájí (desinfekce, vápnění atd.).

Amoniakální zápach

PŘÍČINA

- ❖ Kumulace amoniaku z nepravidelně odstraňované mrvy.
- ❖ Nedostatečné provětrávání stájí.
- ❖ Vysoká vlhkost mrvy spojená s intenzivním odparem plochy.

RIZIKO

- ⚠ Dráždění a narušování sliznic jak u dojnic, telat, tak i ošetřovatelů.
- ⚠ Amoniak v důsledku narušení zdravé sliznice umožňuje průnik patogenních mikroorganismů a jejich rozvoj v dýchacích cestách.
- ⚠ Koroze kovových prvků stájí.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelný odkliz mrvy.
- 🔧 Dodržování pravidelných kontrol.
- 🔧 Zajistit bezprůvanové provětrávání objektu.
- 🔧 Další viz „prádelnové klima“.

Prašnost

PŘÍČINA

- ❖ Nevhodně řezaná podestýlka.
- ❖ Nevhodná technika podestýlání.

RIZIKO

- ⚠ Potíže dýchacího aparátu.
- ⚠ Nevhodné prostředí pro ošetřující personál.

NÁPRAVA

- 🔧 Snížení pojzdové rychlosti, vhodné nastavení otáček při zastýlání.
- 🔧 Podestýlání vhodné upraveným materiálem (bez plísni a prachu).

Křik ošetřovatelů

PŘÍČINA

- ❖ Nevhodné chování ošetřovatelů.

RIZIKO

- ⚠ Předčasný porod.
- ⚠ Zhoršená manipulace se stresovanými krávy.
- ⚠ Stres krav a jalovic před telením.
- ⚠ Výrazný neklid při dojení.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná kontrola a poučení ošetřovatelů.
- 🔧 Využívání systému motivace (finančních odměn a srážek).
- 🔧 Výměna „personálu“ („vyhazov na tvrdo“).

Hluk ventilátorů > 70 dB v životní zóně

PŘÍČINA

- ❖ Špatné seřízení, vysoké otáčky
- ❖ Zaprášení a jejich nedostatečná údržba.
- ❖ Nepevné přichycení ke konstrukcím stáje.

RIZIKO

- ⚠ Stres vyvolaný nadměrným hlukem.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná revize a seřízení ventilátorů.
- 🔧 Pravidelná údržba ošetřovatelů (mechanické odstranění nečistot).

Ostré hrany porodního kotce

PŘÍČINA

- ❖ Technologické prvky nevhodné kvality.
- ❖ Technologická nekázeň.

RIZIKO

- ⚠ Poranění plemenice i telete.
- ⚠ Poranění ošetřujícího personálu.
- ⚠ Snazší koroze kovových prvků stájí.

NÁPRAVA

- 🔧 Zbroušení nevhodných hran.
- 🔧 Výměna.

OBDOBÍ TELENÍ A BEZPROSTŘEDNĚ PO NĚM

- ! včasný přesun plemence do IPK
- ! pravidelná kontrola porodny
- ! správné ošetření telete po porodu
- ! podání dostatečného množství mleziva

Uvolňování čírého hleu z porodních cest plemence

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Přípravná fáze porodu – fyziologický porod. 	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Otelení plemence v reprodukční stáji mimo porodní kotelc. ⚠ Zranění novorozeného telete. ⚠ Zvýšené riziko kontaktu telete s ostatními plemenicemi. 	<ul style="list-style-type: none"> 👉 Včasný přesun plemence z tranzitní části reprodukční stáje do individ. porodního kotelce. 👉 Pravidelná kontrola – nejlépe kamerovým systémem 24 hodin denně.

Nožičky telete v porodních cestách plemence - po delší dobu nemění polohu

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Krátkodobé otevírací a vypuzovací stádium – příznak fyziologického porodu. ❖ Déle trvající porod – „uvíznutí“ v porodních cestách. ❖ Vyčerpanost matky, hormonální nedostatečnost. 	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Mrtvě narozená telata. ⚠ Porodní komplikace matky. 	<ul style="list-style-type: none"> 👉 Příprava plemenic na porod (výživa, ustájení). 👉 Pravidelná a neustálá kontrola porodny. 👉 Včasné (nikoliv okamžité) vybavení telete z matky vhodným způsobem. 👉 V případě déletrvajícího stavu a podezření na komplikovaný porod okamžitě volat veterinárního lékaře.

Neošetřené novorozené tele – apatické, studené končetiny a uši

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Nedostatečná kontrola situace v porodně. ❖ Kráva odmítá pečovat o tele. 	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Zdravotní problémy a úhyn telete – podchlazení, udušení v důsledku neodstranění plodových obalů, nedostatečná masáž, infekce pupečního pahýlu. 	<ul style="list-style-type: none"> 👉 Pravidelná kontrola plemenic (kamerový systém). 👉 Odstranění plodových obalů. 👉 Vyčření telete do sucha. 👉 Ošetření pupku (desinfekce, úprava délky). 👉 Masáž těla utěrkou trvajících alespoň 10 až 15 minut.

Tele nedýchá – modrý mulec, chrapot, obtížné dýchání.

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ❖ „Vdechnutí“ plodových vod. ❖ Neodstranění plodových obalů z nozder a tlamy. ❖ Nedostatečná masáž ze strany matky. ❖ Nepravidelná a nedostatečná kontrola porodny. 	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Úhyn nebo větší náchylnost k onemocněním v odchovu. 	<ul style="list-style-type: none"> 👉 Dodržení zásad bezprostředního ošetření novorozeného telete. 👉 Suchá podestýlka. 👉 Poskytnutí první pomoci: očista dýchacích cest, uchopení telete za zadní nohy, políť kohoutkové krajiny studenou vodou, dráždění nozder např. stéblem slámy nebo veterinářem doporučeným prostředkem – vyvolání kašle.

Tele nevstává a nepřijímá mlezivo od matky

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Nespuštění mleziva krávou. ☞ Odmítání telete matkou. ☞ Vyčerpání telete a krávy po porodu. ☞ Tele bez sacího reflexu.	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Při déletrvajícím neschopnosti přijmout mlezivo hrozí riziko celkové sepse organismu.	<ul style="list-style-type: none"> 🔥 Kontrola pití telete od matky. 🔥 Napojení velmi hodnotným mlezivem v dávce alespoň 2 litry na první napojení. 🔥 Násilná dotace telete mlezivem jícnovou sondou.

Mlezivo s netypickou vůní

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Nevhodně uchované mlezivo. ☞ Mlezivo ohřáté vysoko nad 40 °C. ☞ Mlezivo od nemocné krávy.	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Průjmová onemocnění. ⚠ Nezajištění imunitní dostatečnosti organismu telete – sepse, úhyn.	<ul style="list-style-type: none"> 🔥 Kontrolovat čerstvost a kvalitu mleziva. 🔥 Uchovávané mlezivo podávat pouze od klinicky zdravých krav a nejlépe multipar.

Tele má studený mulec a končetiny

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Nedostatečné ošetření telete bezprostředně po porodu. ☞ Podchlazení telete – vlhká podestýlka, průvan. ☞ Nedostatek energie – nenapojení mlezivem.	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Silné podchlazení a případné onemocnění (dýchacího a trávicího traktu). ⚠ Imunitní nedostatečnost v důsledku nedostatečného množství přijatého mleziva.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Intenzivní masírování a osušení telete. ☞ Podání dostatečného (2 l) množství mleziva (kvalita, množství, intervaly mezi 1. a dalším napájením). ☞ V případě silného podchlazení zajistit prohřátí – infralampy, suchý box s dostatečným množstvím podestýlky atd. ☞ Preventivní vyšetření veterinárním lékařem + podání vit. A, D a E.

Studené mlezivo

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Nedodržení kázně při napájení telat ošetřovateli a zootekniky. ☞ Hromadné ohřívání směsného mleziva do zásoby – postupné chladnutí mleziva. ☞ Nízká okolní teplota způsobující rychlé ochlazení. ☞ Nevhodně skladované mlezivo bez následného dohřívání. ☞ Časová prodleva mezi oddojením mleziva a jeho zkrmením teletí.	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Zaživací potíže – průjmová onemocnění. ⚠ Delší doba nutná ke sražení mleziva ve slezu telete. ⚠ Průjmy. ⚠ Nadýmání.	<ul style="list-style-type: none"> 🔥 Ohřívát mlezivo na teplotu 38 °C a ihned jej zkrmovat, nebo jej podat jícnovou sondou. 🔥 Využívat metod konzervace mleziva (okyselování, zakysání).

Projevy bolesti při prohmatání těla telete

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Zlomeniny v důsledku nevhodné manipulace s teletem. ☞ Pohmožděliny a zlomeniny v důsledku obtížného porodu – nedostatečně podestlaný kotec. ☞ Zalehnutí a „přišlápnutí“ telete matkou(ami).	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Riziko nedostatečného růstu a vývoje telete. ⚠ Úhyn, nutná porážka.	<ul style="list-style-type: none"> 🔥 Dostatečně nastýlat kotce. 🔥 Preferovat individuální telení před skupinovým. 🔥 Poranění konzultovat s veterinárním lékařem. 🔥 Drobné poranění bezprostředně ošetřit desinfekcí.

Zrychlená dechová frekvence telete

PŘÍČINA

- 👉 Akutní podchlazení.
- 👉 Tepelný stres.
- 👉 Zvýšená tělesná teplota v důsledku onemocnění.

RIZIKO

- ⚠️ Onemocnění horních cest dýchacích.
- ⚠️ Úhyn.

NÁPRAVA

- 👉 Eliminovat: průvany, vlhkou podestýlku, nedostatečné ošetření atd.
- 👉 Ustátit telata na vhodném místě s ohledem na světovou stranu a směry proudění větrů, typické pro danou oblast.
- 👉 Dostatečné napájení nejen mlezivem, ale i předkládaním hygienicky nezávadné vody.

Krvácení pupečního pahýlu

PŘÍČINA

- 👉 Nadměrné zkrácení pupeční šňůry.
- 👉 Odrážení pupeční šňůry v blízkosti pupku.
- 👉 Přišlápnutí pupku krávou.
- 👉 Nedostatečná koncentrace kyslíku v krvi.

RIZIKO

- ⚠️ Dlouhotrvající krvácení.
- ⚠️ Úhyn.

NÁPRAVA

- 👉 Častá kontrola.
- 👉 Desinfekce pupku.
- 👉 Komprese, podvázání a pomoc veterinárního lékaře.

Vrozené vady - neživotaschopné tele

PŘÍČINA

- 👉 Matka, otec nebo oba jsou přenašeči genetické vady.
- 👉 Mutace.
- 👉 Nevhodné zacházení s matkami v prenatalním období telete.

RIZIKO

- ⚠️ Úhyn.
- ⚠️ Latentní přenos vady.

NÁPRAVA

- 👉 Výskyt vady hlásit chovatelským organizacím.
- 👉 Prověřovat původy zvířat.
- 👉 Maximální informovanost.

Výskyt nadměrně velkých a malých telat

PŘÍČINA

- 👉 Nevhodná výživa matek.
- 👉 Nevhodný přípařovací plán.

RIZIKO

- ⚠️ Nedostatečná životaschopnost.
- ⚠️ Úhyn matky event. telete.

NÁPRAVA

- 👉 Pozornost při výběru rodičů.
- 👉 Eliminovat módní trendy.
- 👉 Správná výživa, chovné prostředí a ošetrovatelská péče.

Vytření telete do sucha působí velmi příznivě na dráždění kůže, její prokrvení, a tím i uvolnění dýchacích cest.

OBDOBÍ MLÉČNÉ VÝŽIVY TELAT

- ! správná koncentrace a množství mléčného nápoje
- ! kontrola příjmu starteru
- ! eliminace průjmů a chřipek

Netypický postoj telete – tzv. „nahrbení“

PŘÍČINA

- ❖ Infekce pupečního pahýlu, nedostatečná výživa.
- ❖ Parazitární onemocnění.

RIZIKO

- ⚠ Rozšíření parazitárních a infekčních chorob mezi telaty.
- ⚠ Vážné zdravotní potíže, ale i úhyn.

NÁPRAVA

- 👉 Ošetření pupečního pahýlu.
- 👉 Vypracování preventivního plánu eliminace nákaz v odchovu telat.
- 👉 Preventivní podání prostředků proti parazitům.

„Olýsalá“ zád'

PŘÍČINA

- ❖ Průjmová onemocnění.
- ❖ Vlhká podestýlka.

RIZIKO

- ⚠ Výrazné podráždění pokožky.
- ⚠ Snížení přírůstku.

NÁPRAVA

- 👉 Včasně zahájení léčby průjmových onemocnění veterinárním lékářem.
- 👉 Hledání příčin průjmových onemocnění (hygiena, výživa, ustájení atd.).
- 👉 Lokální ošetření postižených míst.
- 👉 Řádná asanace VIB, kotců a výběhů, zvláště pak mezi jednotlivými turnusy.
- 👉 Pravidelné měření rektální teploty a její zaznamenávání.

Vzájemný kontakt mezi telaty – „olizování“, „cucání“ pupečního pahýlu, vemínek apod.

PŘÍČINA

- ❖ Špatně dimenzované VIB, resp. nevhodné mezery mezi nimi.
- ❖ Chov více telat ve VIB.

RIZIKO

- ⚠ Přenos infekčních onemocnění.
- ⚠ U více telat v boxu dochází k nepřehlednosti v příjmu krmiva – mléko, starter.

NÁPRAVA

- 👉 Pro jedno tele vždy samostatný VIB.
- 👉 Zajištění dostatečné mezery mezi boxy (alespoň 40 cm).
- 👉 Pravidelná kontrola a včasné řešení situace.

Zakalená voda nazelenalé barvy se sedimentem

PŘÍČINA

- ❖ Nedostatečná hygiena napájecích nádob.
- ❖ Nepravidelná výměna napájecí vody.

RIZIKO

- ⚠ Zatížení organismu telete mikroorganismy.
- ⚠ Průjmová a jiná onemocnění.
- ⚠ Dehydratace v důsledku odmítání napájecí vody.

NÁPRAVA

- 👉 Pravidelná kontrola hygieny napájení.
- 👉 Pravidelné každodenní čištění nádob.
- 👉 Zejména v letních měsících 2x až 3x denně vyměnit vodu.
- 👉 Vyloučit černou barvu plastových věder.

Průjmy u telat

PŘÍČINA

- ❖ Multifaktoriální onemocnění (výživa, stres, nedostatečná pasivní imunita, špatná hygiena napájení, ustájení atd.).

RIZIKO

- ⚠ Dehydratace.
- ⚠ Snížení intenzity růstu.
- ⚠ Úhyn.
- ⚠ Přenos původců na ostatní telata.

NÁPRAVA

- ❖ Kontrola zdravotního stavu, včetně měření tělesné (rektální) teploty.
- ❖ Poskytnutí první pomoci – eliminace dehydratace – čaj, voda, iontové nápoje, aplikace speciálních přípravků včetně bylinných.
- ❖ Ošetření a okamžitá léčba veterinárním lékařem.

Starter je nevhodné až drobtovité struktury, zaplísněný nebo jinak znehodnocený

PŘÍČINA

- ❖ Nevhodně vyrobená krmná směs.
- ❖ Nedodržení podmínek skladování.
- ❖ Degradace krmiva vlivy počasí (nezastřešená část krmného prostoru).

RIZIKO

- ⚠ Mikrobiální kontaminace starteru, včetně zaplísnění.
- ⚠ Nepřijímání starteru telaty.
- ⚠ Horší přírůstky a prodloužení doby odstavu.

NÁPRAVA

- ❖ Denně předkládat takové množství krmiva, které umožní hodnocení příjmu telaty.
- ❖ Důkladná očista nádob na starterová krmiva.
- ❖ Kontrola nakupovaného krmiva.
- ❖ Vhodné skladování a zabránění v přístupu hlodavcům a ptačtvi.

Požírání znečištěné podestýlky

PŘÍČINA

- ❖ Absence starterové výživy nebo sena.
- ❖ Nedostatečné zabezpečení rozvoje ostatních částí trávicího traktu mimo vlastní slez.

RIZIKO

- ⚠ Zažívací potíže.
- ⚠ Nedostatečný růst – nízké denní přírůstky.
- ⚠ Prodloužení délky odchovu a návyku na produkční krmnou dávku v období rostlinné výživy.

NÁPRAVA

- ❖ Včasně podávání starteru (do 7. dne věku telete).
- ❖ Učit tele přijímat starter z dlaně ošetřovatele co nejdříve po narození.

Výskyt much ve VIB, starterovém krmivu a mléčném nápoji nebo vodě

PŘÍČINA

- ❖ Vysoký obsah zejména cukerných složek krmiva, zejména pak melasy.
- ❖ Nepravidelné vyměňování starteru.
- ❖ Neošetřovaná podestýlka.
- ❖ Nevhodná technika napájení mlékem nebo mléčným nápojem (velmi vysoké dávky).
- ❖ Nevypité mléko je telatům ponecháno po celý den.

RIZIKO

- ⚠ Nákazy přenášené mouchami.
- ⚠ Stres telat vyvolaný hmyzem (neklid, nezájem a apatie).
- ⚠ Nepřijímání starteru a snížení denních přírůstků.

NÁPRAVA

- ❖ Zejména v letních měsících eliminovat melasované startery.
- ❖ Pravidelná výměna podestýlky (eliminace vývoje much).
- ❖ VIB včetně výběhů udržovat čisté a suché s občasným vápněním.
- ❖ Zajistit odvodnění boxů.
- ❖ Zabránit rozlévání mléka.
- ❖ Vhodné je použití hoblin či pilin v dostatečném množství a odpovídající kvalitě.
- ❖ Dočasné zvýšení rychlosti proudění vzduchu v ustajovacím prostoru.
- ❖ Aplikovat elektrické lapače much.

Chybějící napájecí voda

PŘÍČINA

- ❖ Nekázeň a hrubé porušení zásad správného odchovu telat.
- ❖ Omyly v chovatelské praxi - mléko nestačí k pokrytí nároků telat, jde o krmivo, nikoliv o čistou tekutinu.

RIZIKO

- ⚠ Dehydratace organismu telete.
- ⚠ Příjem hnojůvky či moče, jako alternativy tekutin.
- ⚠ Zhoršení zdravotního stavu.
- ⚠ Špatné přírůstky v odchovu atd.

NÁPRAVA

- 👉 Denně předkládat min. 2x až 3x čerstvou a hygienicky nezávadnou vodu.
- 👉 Spotřebu vody lze orientačně vypočítat jako 8 až 10 % z aktuální živé hmotnosti telete.

Znečištěné nádoby na mléko a starter

PŘÍČINA

- ❖ Nekázeň ošetřujícího personálu a zootechnické služby.
- ❖ Nepravidelné a nedůsledné umývání nádob.

RIZIKO

- ⚠ Průjmová onemocnění způsobená nedostatečnou hygienou, ale i rotací napájecích misek mezi telaty.
- ⚠ Nepřijímání mléka telaty.

NÁPRAVA

- 👉 Pravidelně (vždy po napojení mlékem) nádoby vypláchnout studenou vodou a poté mechanicky důkladně očistit za spolupůsobení mycího přípravku. Poté nádoby řádně vypláchnout vodou.

Neoznačené tele

PŘÍČINA

- ❖ Neukázněnost a neznalost legislativních předpisů platných na území ČR a EU s ohledem na jejich aktuální znění.
- ❖ Ztráta nevhodně umístěné ušní známky.

RIZIKO

- ⚠ Pokuty od plemenářské inspekce nebo orgánu, který tuto kontrolní činnost vykonává.
- ⚠ Záměny telat.
- ⚠ Utracení zvířete.

NÁPRAVA

- 👉 Dodržení chovatelské kázně.
- 👉 Do 72 hodin po narození musí být tele řádně označeno, a to předepsaným způsobem.
- 👉 Označení musí být nezaměnitelné a trvalé.
- 👉 Řádné vedení evidence.

Neodrohované tele

PŘÍČINA

- ❖ Špatná organizace práce v chovech.

RIZIKO

- ⚠ Poranění zvířat starších věkových kategorií.
- ⚠ Vyšší bolestivost a možnost rozvoje infekce při pozdějším odrohování zvířat.

NÁPRAVA

- 👉 Pravidelné odrohování.
- 👉 Při zákroku eliminovat stres a dodržovat zásady správné techniky odrohování (včetně řádné desinfekce místa).
- 👉 Ošetření elektrokauterem do 8 týdnů věku, chemickou cestou (hydroxid sodný či draselný) do 10 dnů věku.
- 👉 Nutná je izolace telat – eliminace olizování se.
- 👉 Použití vhodné fixační klece.

Jedna z vhodných fixačních klecí pro telata

Zdržování se telat v denní dobu mimo zakrytou část VIB (zejména v letních měsících)

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Špatné rozměry boxu a výběhu. ☞ Nevhodné klima uvnitř boxu (vysoká teplota, relativní vlhkost, plyny). ☞ Špatná orientace na světovou stranu. ☞ Použití nevhodného konstrukčního materiálu. ☞ Nepravidelná ošetrovatelská péče. ☞ Tepelný stres u telat.	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Vyhledávání vlhkého místa teletem. ⚠ Celodenní vystavení intenzivnímu slunci vyústí v kolaps telete. ⚠ Dehydratace. ⚠ Snížení příjmu starteru.	<ul style="list-style-type: none"> 👉 Umístit VIB tak, aby byla zajištěna pohoda telat (orientace dle specifických podmínek oblasti – vítr, déšť aj.). 👉 Boxy izolovat pouze proti teplu a vyvarovat se materiálů černé barvy a plechové krytiny (vysoká absorpce světla a zahřátí materiálu). 👉 Vystavení slunci by nemělo být celodenní.

Atypický zápach z napájecích nádob

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Nedodržení zásad hygieny napájení mlékem. ☞ Nalévání vody bezprostředně po vypití mléka teletem bez předchozí hygieny. ☞ Nepoužívání mechanické očisty nádob.	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Poruchy trávení s možností rozvoje průjmových onemocnění.	<ul style="list-style-type: none"> 👉 Dbát na pravidelnou očistu nádob po každém napojení mlékem. 👉 Mléko nikdy neředíme! Na vodu je vhodné mít zvláštní nádobu.

Hnilobný zápach VIB

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Nepravidelná výměna podestýlkového materiálu. ☞ Neodtékání hnojůvky z boxů. ☞ Nevhodná asanace VIB (zejména dřevěných). ☞ Průjmová onemocnění telat.	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Infekční onemocnění. ⚠ Úhyn.	<ul style="list-style-type: none"> 👉 Pravidelně nastýlat dostatečným množstvím 0,5 až 2 kg na kus a den. 👉 Mechanická a chemická očista VIB. 👉 Okamžitá léčba telat s průjmy viz. průjem telat výše. 👉 Umístění telat na spádované ploše s odkanalizováním. 👉 Používání vhodného materiálu pro VIB a podestýlání.

Nerovnosti konstrukcí VIB

PŘÍČINA	RIZIKO	NÁPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Únava materiálu – odštěpky, rozklížení spojů (hřebíky, odštěpky dřeva aj.). ☞ Nevhodné zacházení s VIB ze strany personálu. ☞ Využívání VIB nad únosnou dobu (rámeček životnosti).	<ul style="list-style-type: none"> ⚠ Poranění – tržné a bodné rány. ⚠ Pozření úlomků a částí konstrukcí boxů. ⚠ U zkorodovaných částí – riziko tetanu. ⚠ V zimních měsících hrozí riziko olizování telaty a jejich přimrznutí ke kovovým částem.	<ul style="list-style-type: none"> 👉 Pravidelná kontrola stavu boxu a výběhů. 👉 Neužívat VIB nad rámeček životnosti a pravidelně tyto obměňovat v souladu s novými poznatky v technologiích ustájení.

Intenzivní hlasové projevy (bučení)

PŘÍČINA

- 👉 Signalizace hladu a žízně.
- 👉 Reakce na nevhodné ustájení (chladový a tepelný stres).

RIZIKO

- ⚠️ Dehydratace organismu.
- ⚠️ Horší přírůstky v odchovu.
- ⚠️ Zdravotní problémy.

NÁPRAVA

- 👉 Dodržovat intervaly zakrmování mléka min. 12 a 12 hodin, výjimečně 11 a 13 hodin.
- 👉 Napájet dostatečným množstvím mléka a poté ad libitum předkládat vodu.

Časté přejíždění mechanizace v blízkosti telat ve VIB

PŘÍČINA

- 👉 Nevhodné umístění telat v blízkosti frekventované komunikace.

RIZIKO

- ⚠️ Stresové situace, zhoršení zdraví v důsledku prašnosti, hlučnosti.

NÁPRAVA

- 👉 Snažit se eliminovat hluk v okolí místa odchovu telat.
- 👉 Pokud to dovoluje koncepce farmy, pak telata umístit na méně frekventované místo.

Křik ošetřovatelů a jejich „drsné“ chování

PŘÍČINA

- 👉 Neadekvátní chování ze strany ošetřovatelů.
- 👉 Nepoučenost ošetřovatelů.
- 👉 Odchov je bez kontroly managementu.

RIZIKO

- ⚠️ Stresování telat lidmi s možnými následky horší ovladatelnosti v produkčním věku zvířete.
- ⚠️ Podněcování agresivního chování zvířete.

NÁPRAVA

- 👉 Pro ošetřování telat jsou vhodné ošetřovatelé s mírnou povahou (ženy).
- 👉 Uplatnění systému finanční motivace (systém odměn a srážek).
- 👉 Výměna ošetřovatele.

I. varianta Uhřetěveského plachtáku (2001) byla s úspěchem prověřena i v tvrdších zimních podmínkách.

OBDOBÍ ŠKOLKOVÉ A ROSTLINNÉ VÝŽIVY TELAT

- ! pravidelná kontrola skupiny
- ! bezproblémový odchov
- ! bezproblémová výživa a napájení

Zježená srst

PŘÍČINA

- ❖ Nemocné tele.
- ❖ Průjemová onemocnění.
- ❖ Nevhodné mikroklimatické podmínky zejména ve stájích.
- ❖ Výživa.

RIZIKO

- ⚠ Špatný růst a celkový zdravotní stav.
- ⚠ V mezních případech až úhyn telete.

NÁPRAVA

- 👉 Pravidelná kontrola zdravotního stavu (min. 2x denně).
- 👉 Odstraňování příčin (dostatečné provětrávání stáje, častá výměna podestýlky atd.

Mdlé, kalné a zapadlé oči

PŘÍČINA

- ❖ Zdravotní problémy u telat.
- ❖ Dehydratace organismu.
- ❖ Horečnatá onemocnění.

RIZIKO

- ⚠ Úhyn telete.

NÁPRAVA

- 👉 Pravidelná kontrola zdravotního stavu u telat.
- 👉 Pravidelná měření rektální teploty u telat.
- 👉 Podle nálezu veterinárního lékaře hledat příčiny a tyto operativně odstraňovat.

Na telata ustájená ve skupinových boxech sněží a prší

PŘÍČINA

- ❖ Špatná konstrukce skupinových boxů (absence přístřešku).
- ❖ Nevhodné umístění těchto boxů.

RIZIKO

- ⚠ Riziko zvýšené nemocnosti telat.
- ⚠ Zhoršené přírůstky.
- ⚠ Riziko podchlazení.
- ⚠ Úhyn.

NÁPRAVA

- 👉 Boxy umístit s ohledem na lokální klimatické podmínky (srážky, převládající větry atd.).
- 👉 Uvažovat nad vybudováním přístřešků, např. tzv. „autobusové nádraží“.

Telata přijímají znečištěnou podestýlku

PŘÍČINA

- ❖ Nedostatečný příjem vlákniny.
- ❖ Absence sena či krmné slámy.
- ❖ Nedostatečné dávky starteru.
- ❖ Množství zvířat neodpovídá krmná dávka.
- ❖ Pozdní návyk na statková krmiva a směsné krmné dávky.

RIZIKO

- ⚠ Zhoršené přírůstky u telat.
- ⚠ Infekční zatížení organismu.
- ⚠ Průjemová a respirační onemocnění.
- ⚠ Prodloužení doby odchovu v důsledku špatného návyku na směsné krmné dávky.

NÁPRAVA

- 👉 Včas a v dostatečném množství předkládat kvalitní objemná krmiva.
- 👉 Při skupinovém odchovu častěji kontrolovat, zda-li telata mají krmivo.
- 👉 Počet krmných míst musí zabezpečit přístup ke krmivu všem zvířatům ve skupině najednou.
- 👉 Kontrolovat úroveň denních přírůstků a v případě špatných výsledků okamžitě změnit krmnou dávku.

Abnormální chování telat

PŘÍČINA

- 🐾 Velké množství telat chovaných na poddimenzovaném prostoru.
- 🐾 Časté útoky dominantnějších telat vůči submisivnějším jedincům.
- 🐾 Nadměrný výskyt obtěžujícího hmyzu.
- 🐾 Choroby telat.
- 🐾 Zvýšená úroveň hluku technologických zařízení.

RIZIKO

- ⚠️ Špatná prosperita u postižených telat.
- ⚠️ Úhyn.
- ⚠️ Přenos infekce mezi telaty.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná kontrola zdravotního stavu telat.
- 🔧 V případě podezření na nemoc se okamžitě obraťte na veterinárního lékaře.
- 🔧 Ve skupině chovat jen tolik telat, aby nedocházelo k hierarchickým střetům.
- 🔧 Postižená telata přemístit do náhradních prostor.
- 🔧 Kontrola hlučnosti technologických zařízení a prvků.

Zaléhávání telat mimo boxy v odchovných

PŘÍČINA

- 🐾 Nevyhovující rozměry boxů (úzké, krátké, špatně tvarované boční zábrany, vymežovací kohoutková zábrana atd.).
- 🐾 Nedostatečné podestýlání nebo naopak časté přestýlání boxů.
- 🐾 Počet telat neodpovídá počtu boxů.
- 🐾 Tepelný stres v letních měsících.
- 🐾 Porucha chování.

RIZIKO

- ⚠️ Znečištění zvířat při ležení v hnojné nebo krmné chodbě.
- ⚠️ Podchlazení těla.
- ⚠️ Neschopnost návyku na boxy v pozdějším věku – riziková jalovice a kráva.
- ⚠️ Snížení doby odpočinku a přírůstků.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná kontrola stáje.
- 🔧 Flexibilní úprava rozměrů boxů s ohledem na věk, hmotnost a tělesné rozměry telat.
- 🔧 Pravidelné nastýlání suchým podestýlkovým materiálem v dostatečném množství a odpovídající kvalitě.
- 🔧 Úprava podestýlky v boxech ošetřovateli.

Otlaky kohoutku u telat

PŘÍČINA

- 🐾 Nevhodně dimenzovaná kohoutková zábrana u krmného stolu.
- 🐾 Krmivo v zóně nedostupnosti a zvýšená námaha při jeho příjmu.

RIZIKO

- ⚠️ Snížený příjem krmiva.
- ⚠️ Snížení přírůstků u telat.
- ⚠️ Bolestivé otlaky kohoutku.
- ⚠️ Hnisající až nekrotizující rány.
- ⚠️ Deformace pohybového aparátu (vyplecení).

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná kontrola příjmu krmiva.
- 🔧 Měření tělesné výšky a flexibilní úprava výšky kohoutkové žlabové zábrany.
- 🔧 Pravidelné zakrmování.
- 🔧 Časté přihrnování krmiva.

Olizování omítky a kovových konstrukcí ve stájích

PŘÍČINA

- 🐾 Nevyvážená krmná dávka.
- 🐾 Absence základních makro- a mikroprvků.
- 🐾 Absence vitamínů.

RIZIKO

- ⚠️ Porucha metabolismu u telat.
- ⚠️ Zhoršený zdravotní stav.
- ⚠️ Horší přírůstky.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelné rozborů krmiv a krmných dávek.
- 🔧 Hodnocení zdravotního stavu telat.
- 🔧 Doplnování krmné dávky o minerální a vitamínové směsi.
- 🔧 Využívání služeb kvalifikovaného poradce v oblasti výživy skotu nebo veterinárního lékaře.

Napájecí voda se sedimentem nebo její nedostatečná hladina v napajedlu

PŘÍČINA

- ❖ Nepravidelná kontrola a revize funkčnosti napajedla včetně kontroly průtoku.
- ❖ Nepravidelná mechanická očista napajedla.
- ❖ Krmná směs se nachází v blízkosti napajedla.
- ❖ Nedostatečný objem napajedla.

RIZIKO

- ⚠ Zatížení organismu sedimenty.
- ⚠ Dehydratace v letních měsících v důsledku nedostatečně objemného napajedla nebo malého přítoku vody.
- ⚠ Snížení příjmu krmiva.
- ⚠ Metabolické poruchy u telat.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná kontrola (denní) a revize funkčnosti napajedla a vodovodního řadu.
- 🔧 Pravidelné mechanické čištění napajedla.
- 🔧 Temperování vody – v letních měsících chladná, v zimních měsících přehřívána.

Mouchy

PŘÍČINA

- ❖ Nepravidelná výměna podestýlky.
- ❖ Používání nevhodného podestýlkového materiálu.
- ❖ Nedostatečná asanace boxů a kotců.
- ❖ Zahnívání zbytků krmiv.

RIZIKO

- ⚠ Přenos chorob na telata i mezi telaty.
- ⚠ Stres.
- ⚠ Snížené přírůstky.

NÁPRAVA

- 🔧 Zvolit vhodný podestýlkový materiál (krátce řezaná sláma, dřevěné hobliny aj.).
- 🔧 Denní výměna podestýlky.
- 🔧 Pravidelné odstraňování zbytků krmiv.
- 🔧 Používat elektrické mucholapky.
- 🔧 Pravidelná asanace boxů a stájí.

Amoniak v životní zóně telat

PŘÍČINA

- ❖ Nedostatečné provětrávání.
- ❖ Nedostatečná výměna podestýlky a její nevhodná struktura.

RIZIKO

- ⚠ Zvýšené riziko vzniku respiračních onemocnění.
- ⚠ Problémy dýchacího aparátu nejen u telat, ale i u ošetřujícího personálu.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná kontrola mikroklima stáje.
- 🔧 Pravidelná výměna podestýlky.

Zvýšená vlhkost vzduchu

PŘÍČINA

- ❖ Nedostatečná cirkulace vzduchu ve stáji.
- ❖ Netěsnost vodovodního řadu, napajedel atd.
- ❖ Nedostatečná plocha a kubatura stáje na zvíře (vysoká koncentrace zvířat na plochu).

RIZIKO

- ⚠ Problémy dýchacího aparátu nejen u telat, ale i u ošetřujícího personálu.
- ⚠ Živná půda pro patogenní mikroorganismy s následným rozvojem řady onemocnění.

NÁPRAVA

- 🔧 Kontrola a údržba vodovodního řadu a napajedel.
- 🔧 Pravidelný odkliz mrvy.
- 🔧 Zajištění dostatečného provětrávání.
- 🔧 Kontrola těsnosti vodovodního řadu.

Otoky, rány, lokalizace bolesti

PŘÍČINA

- ❖ Nevhodné použití technologií (nevhodné rozměry stájových prvků, zejména boxů).
- ❖ Ostré hrany kovových a dřevěných konstrukcí.
- ❖ Nízká úroveň welfare v chovu.

RIZIKO

- ⚠ Riziko zvýšené infekce poranění s rozvojem septických stavů až úhynu.
- ⚠ Snížení příjmu krmiva, vody a horší růst telat.
- ⚠ Přenos možné infekce mezi telaty.

NÁPRAVA

- 🔧 Pravidelná kontrola technologických prvků a zařízení.
- 🔧 Včasně ošetření drobných poranění chovatelem.
- 🔧 Vybavenost každé stáje lékárníčkou první pomoci.
- 🔧 Konzultace s veterinárním lékařem.

Nadměrná vokalizace zvířat

PŘÍČINA

- 🐾 Nedostatek krmiva – hladovění zvířat.
- 🐾 Přerušení dodávek napájecí vody.
- 🐾 Rušení klidu např. hmyzem.
- 🐾 Chovný diskomfort.

RIZIKO

- ⚠️ Neadekvátní růst a vývoj.
- ⚠️ Horší přírůstky.
- ⚠️ Poruchy metabolismu.

NÁPRAVA

- 🐾 Pravidelná kontrola chovného prostředí a maximální snaha v ošetřovatelské péči o telata.

Nepřežvykování telat

PŘÍČINA

- 🐾 Poruchy trávicího traktu.
- 🐾 Nedostatečná příprava na rostlinná krmiva (předčasný odstav).
- 🐾 Krmivo nevhodné struktury (nedostatečný podíl strukturální vlákniny, velmi krátce řezaná rostlinná krmiva).
- 🐾 Nechutnost krmiv (příliš kyselá siláž, zaplísňené seno apod.).

RIZIKO

- ⚠️ Nedostatečný vývin bachorových papil (bachoru).
- ⚠️ Prodloužení doby odchovu.
- ⚠️ Horší růst telat.
- ⚠️ Zhoršení celkového zdravotního stavu.
- ⚠️ Úhyn.

NÁPRAVA

- 🐾 Zlepšit připravenost telete na odstav individuálně!
- 🐾 Pravidelná kontrola kvality krmiva.
- 🐾 Pravidelná (denní) kontrola přežvykování u telat.

Nejlepší varianta - boxové ustájení telat.

JAK BY TO NEMĚLO VYPADAT? (PŘÍKLADY)

Profylakční „postýlky“ jsou proti všem zásadám welfare.

VIB z černé IPY, s řetězem, je proti všem chovatelským zásadám a platným předpisům.

V tropických dnech telata raději zaléhávají ve výběhu, kde je „chladněji“.

Skupinový odchov telat v období RV s minimální plochou lože.

Při používání „cucáků“ se často zapomíná na jejich každodenní čištění a desinfekci.

Nevhodná struktura starteru (drolivý, vlhký a zaplísněný)

Napájecí voda se zbytky sraženého mléčného nápoje.

Riziko vzájemného „cucání“ telat ve skupinových kotcích je vyšší.

Pravidelné hodnocení kondice by mělo být samozřejmostí.

Vlhká a nedostatečně osvětlená podlaha odchovny nepříspěvá k pohodě odchovávaných zvířat.

Pořádek dělá pořádek aneb odchovna vers. sklad zbytečností.

Ukázkový boxový teletník, bohužel chybou chovatele se zamezuje příčné provětrání vysunutou plachtou.

Z VIB rovnou do "zadušeného" prostoru rekonstruované stáje K96.

**Mnoho železa, málo prostoru, světla a vzduchu.
Chybí zpevněné krmíště.**

VIB bez výběhové části je telecí „kriminál“!

Mouchy - vzbuzují neklid, omezují zdraví a růst telat!

**Olysalost mulce je častěji než mrazem
způsobována disbalanci v minerální výživě.**

**Starterová výživa a seno! Kombinace, která
s sebou přináší jenom problémy.**

**Tzv. „Kájínkovy boudy“ jsou proti všem
zásadám welfare, ale i předpisům EU.**

**...„Mňam, mňam, ta telátka se mají!
Jen aby mě odsud nevyhnali“...**

**Přestože i kočkám chutná mléčný nápoj, přístup
do přípravných krmiv by jim měl být zamezen.**

III. SROVNÁNÍ „NOVOSTI POSTUPŮ“

Zvolená netradiční forma metodické příručky je originální v uvádění praktických pozitivních a negativních příkladů, které navozují aktuální situace z chovů při dodržování podmínek welfare, správné chovatelské praxe, cross compliance.

Tato forma se plně osvědčila při vydání prvního dílu souboru metodik v roce 2007.

Autoři se v druhé části uvažovaného šestidílného souboru Metodik zabývali značně širokou problematikou té nejrizikovější kategorie, a to odchovávanými telaty. Nepřeberné množství otázek, problémů, chyb, omylů, přehlédnutí, navozuje i vytváření odpovědí, zásad, návodů, pokoušejících se o zlepšování aktuálního stavu.

Ten je v současné době nejen u nás, ale v celém vyspělém chovatelském světě nedobrý. Vysoké ztráty telat, způsobené mrtvě narozenými telaty, raně postnatálními úhyny (chřipky, průjmy), nedostatečným vývinem, se mnohdy nepřímou přičítají „vyšponované“ užitkovosti, vysokým koncentracím, a z toho vyplývající nízké ochrany schopnosti zvířat, zvýšenému infekčnímu tlaku atd. To vše může mít přímý či nepřímý vliv.

Ze zkušeností je možné jednoznačně konstatovat, že hlavní podíl na tomto, mnohdy neutěšeném stavu, má m.j. „provozní slepota“, nízká úroveň odbornosti managementu a personálu, chybějící systém kontroly jako zpětné vazby a především systémová důslednost. Bohužel návod, jak získat kvalitního řídicího pracovníka, kvalitní pracovní sílu, v této metodice nenajdete. Autoři neumí odpovědět. Absolventi univerzit, mladí lidé jsou bez jakéhokoliv zájmu o problematiku zootechnické práce. Na pracovním trhu chybí lidé, kteří mají práci se zvířaty rádi. Jaké budou naše chovy, to bude záležet nejen na nás chovatelích, poradcích, pedagogích, rodičích, ale na celé společnosti.

V prvním dílu „Zemědělský poradce ve stáji, I. - dojnice“ se navozovaly situace definicemi chyb, důsledků a náprav. Tento princip jsme se snažili dodržet i v této metodice. Vždyť jeden z nejlepších teoretiků moderního managementu P.F. Drucker říká: **„Je dobré dělat věci dobře, ale ještě lepší je dělat dobré věci“**.

Autoři budou s povděkem přijímat jakékoliv věcné připomínky, doplnění a poznámky. Zároveň se omlouvají, že na předem daném rozsahu 64 stran se neobjevily neméně důležité poznatky problematiky týkající se zlepšení odchovu.

IV. POPIS UPLATNĚNÍ METODIKY

Metodika je svým pojetím určena k přímé aplikaci v chovatelské, poradenské, ale i pedagogické praxi. Autory prosazovaná metoda - vyhledávání příčin, chyb a rezerv, na to navazující definování event. jejich důsledků a s tím související navržení postupů k inovaci a nápravě přispívá ke zlepšování situace na farmách.

Uvedení metodiky do chovatelské, poradenské či pedagogické praxe je vždy spojeno s praktickým tréninkem v provozních podmínkách, kde lze následně získané poznatky ve vědomí účastníků pevněji zafixovat.

V. SEZNAM POUŽITÉ SOUVISEJÍCÍ LITERATURY

Vývoj technologie odchovu telat za posledních 15 až 20 let byl vedoucím autorského kolektivu nejen sledován, ale i ovlivňován. O tom svědčí celá řada velice žádaných publikací, které byly a jsou vysoce oceňovány chovatelskou, ale i poradenskou praxí.

Odchov telat ve 222 otázkách a odpovědích
Doležal, O. a kol.

V roce 2002 byla vydána tato publikace, kde formou nejfrekventovanějších dotazů a odpovědí chovatel i poradce získal přehled o trendech v technologii odchovu, ochrany zdraví, ekonomice atd.

Ve VÚŽV, v.v.i. byly vydány tyto Metodické listy týkající se tématiky odchovu telat.

Na tuto letošní metodiku chce autorský kolektiv navázat tématikou ● dojení a dojíren ● odchovu mladého skotu (jalovic) ● reprodukčního období krav ● intenzivního výkrmu skotu atd. Tím by chovatelé a poradci získali komplexní pohled na problematiku, která je středem jejich pozornosti a kterou se autoři pokoušejí spolu s nimi řešit.

VI. SEZNAM PUBLIKACÍ, KTERÉ PŘEDCHÁZELY METODICE

- DOLEŽAL, O., KNÍŽKOVÁ, I., VACEK, M., KVAPILÍK, J., ČERNÁ, D.: Využívání rezerv při intenzivním odchovu telat a jalovic - sborník ze semináře. VÚŽV, 2005. 55 s. ISBN 80-86454-62-2.
- DOLEŽAL, O., et al.: Odchov telat ve 222 otázkách a odpovědích. Praha, 2001. 208 s. ISBN neuvedeno.
- DOLEŽAL, O., et al.: Tepelný stres u skotu – taktika a strategie. VÚŽV, 2004. 55 s. ISBN 80-86454-42-8.
- DOLEŽAL, O., ČERNÁ, D.: Metodický list – Volné porodny krav 01/03. VÚŽV, 2003. 5 s. ISBN 80-86454-26-6.
- DOLEŽAL, O., KNÍŽEK, J., ČERNÁ, D.: Metodický list – Venkovní individuální box 02/03. VÚŽV, 2003. 5 s. ISBN 80-86454-27-4.
- DOLEŽAL, O., KNÍŽKOVÁ, I., KNÍŽEK, J.: Metodický list – Starterová výživa při odchovu telat 08/03. VÚŽV, 2003. 7 s. ISBN 80-86454-34-7.
- ČERNÁ, D., KNÍŽEK, J., DOLEŽAL, O.: Metodický list – Venkovní skupinový přístřešek 05/04. VÚŽV, 2004. 9 s. ISBN 80-86454-55-X.
- DOLEŽAL, O., KNÍŽKOVÁ, I., NĚMEČKOVÁ, J., ŠLOSÁRKOVÁ, S.: Metodický list – Rizika podchlazení novorozených telat (prevence a rutiny) 01/05. VÚŽV, 2005. 7 s. ISBN 80-86454-59-2.

Vydal: Výzkumný ústav živočišné výroby, v.v.i.
Přátelství 815, 104 00 Praha Uhřetěves

Název: ZEMĚDĚLSKÝ PORADCE VE STÁJI
II. TELATA

Autoři: Doc. Ing. Oldřich Doležal, DrSc.
Ing. Stanislav Staněk
Ilona Bečková

Oponenti: **Ing. Petr Klement**
metodik poradce, Ústav zemědělské ekonomiky a informací, Praha
Ing. Juraj Saksún
odbor živočišných komodit, Ministerstvo zemědělství ČR

Jazyková úprava: Ing. Jitka Gregoriadesová

Fotodokumentace: z fotoarchivu autorů

METODIKA vychází z výsledků řešení výzkumného záměru MZE 0002701402.

Metodika byla vytvořena v podpůrném programu
9.F.g. Metodická činnost k podpoře zemědělského poradenského systému,
Ministerstva zemědělství ČR.

ISBN 978-80-7403-014-7

neprodejné

© Výzkumný ústav živočišné výroby, v.v.i., Praha Uhřetěves